

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

Кафедра теорії і практики перекладу

Кваліфікаційна робота
ЛІНГВОКУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ ДИРЕКТИВ
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Спеціальність:
035.041 Філологія. Германські мови та літератури (переклад включно),
перша – англійська

Здобувача вищої освіти
Освітньо-кваліфікаційного рівня
«магістр»

Григоровської Ірини

НАУКОВИЙ КЕРІВНИК:
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри теорії і практики
перекладу Гоца Наталія Михайлівна

РЕЦЕНЗЕНТ:
кандидат філологічних наук
доцент кафедри англійської філології та
методики навчання англійської мови
Герасим Тетяна Олегівна

Тернопіль – 2025

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНОГО ДИСКУРСУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	7
1.1. Директиви ЄС як особливий жанр правового та міжкультурного дискурсу.....	7
1.2. Концепція лінгвокультурної асиметрії в перекладознавстві.....	14
1.3. Теоретичні підходи до перекладу юридичного дискурсу Європейського Союзу.....	22
РОЗДІЛ 2. СПЕЦИФІКА ЛІНГВОКУЛЬТУРНОЇ МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ ДИРЕКТИВ.....	28
2.1. Переклад інституційної термінології та аббревіатур ЄС.....	28
2.2. Аналіз труднощів відтворення лінгвокультурних реалій та безеквівалентної лексики.....	34
2.3. Стилiстично-прагматична адаптація тексту директиви до норм українського ділового мовлення.....	40
РОЗДІЛ 3. ТРУДНОЩІ ВІДТВОРЕННЯ ТА АДАПТАЦІЇ КУЛЬТУРНО-СПЕЦИФІЧНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ДИРЕКТИВ ЄС.....	51
3.1. Специфіка відтворення термінології та правових реалій у текстах директив ЄС.....	51
3.2. Труднощі відтворення синтаксично-граматичних структур.....	62
3.3. Відтворення стилістичних аспектів.....	67
ВИСНОВКИ.....	72
СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ.....	75
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	76

ВСТУП

На сучасному етапі державотворення, що характеризується набуттям Україною статусу кандидата на членство в Європейському Союзі, питання гармонізації національного законодавства з правом ЄС (*acquis communautaire*) набуває стратегічного значення. Цей процес вимагає не лише політичної волі, а й безпрецедентної за масштабами перекладацької роботи, оскільки директиви ЄС потребують не простого перекладу, а транспозиції – імплементації у національну правову систему.

Актуальність роботи зумовлена необхідністю розв’язання проблеми лінгвокультурної асиметрії між англомовним дискурсом права ЄС, що базується на гібридній правовій культурі та специфічному «євролекті», і українською правничою традицією. Існує нагальна потреба у виробленні стандартизованих підходів до відтворення безеквівалентної лексики, інституційних реалій та специфічних граматичних конструкцій, щоб уникнути правової невизначеності та забезпечити ефективність євроінтеграційних реформ. Дослідження лінгвокультурних аспектів перекладу є критично важливим для формування якісного українського варіанта «євролекту», який стане інструментом правової та міжкультурної комунікації.

Мета дослідження полягає у (1) визначенні специфіки лінгвокультурної адаптації директив ЄС (2) шляхом комплексного аналізу перекладацьких трансформацій та стратегій, спрямованих на досягнення функціональної та юридичної еквівалентності (3) в українському перекладі.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити такі завдання:

- розглянути директиви ЄС як особливий жанр правового та міжкультурного дискурсу та схарактеризувати явище «євролекту»;
- визначити сутність концепції лінгвокультурної асиметрії та її вплив на переклад юридичних текстів;
- проаналізувати специфіку перекладу інституційної термінології, аббревіатур та безеквівалентної лексики ЄС;

- з'ясувати особливості стилістично-прагматичної адаптації тексту директив до норм українського ділового мовлення;
- встановити ефективні стратегії відтворення синтаксично-граматичних структур (зокрема модальності) та стилістичних кліше в українських перекладах.

Об'єктом дослідження є процес перекладу директив Європейського Союзу з англійської мови на українську в контексті адаптації законодавства.

Предметом дослідження є лінгвокультурні, термінологічні, граматичні та стилістичні особливості відтворення тексту директив ЄС українською мовою, а також стратегії подолання міжмовної та міжсистемної асиметрії.

Матеріали дослідження. Емпіричну базу дослідження становлять тексти директив Європейського Союзу та їх офіційні переклади українською мовою, зокрема: Директива 2014/24/ЄС про державні закупівлі, Директива (ЄС) 2019/1937 про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства Союзу (про захист викривачів), Директива 2011/83/ЄС про права споживачів. Загалом проаналізовано понад 500 термінологічних одиниць та синтаксичних конструкцій. Також використано теоретичні праці вітчизняних та зарубіжних дослідників (Л. Бель, С. Шарчевич, М. Байчич, Л. Славова та ін.).

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених завдань використано комплекс загальнонаукових та лінгвістичних методів: описовий метод – для характеристики лінгвістичних особливостей директив; порівняльно-зіставний метод – для виявлення спільних та відмінних рис у текстах оригіналу та перекладу, а також встановлення ступеня еквівалентності; метод контекстуального аналізу – для визначення семантики термінів у конкретному правовому контексті; трансформаційний аналіз – для класифікації використаних перекладацьких прийомів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у комплексному аналізі специфіки відтворення жанрових та лінгвокультурних особливостей директив ЄС в умовах активної фази євроінтеграції України. У роботі:

- вперше систематизовано стратегії перекладу термінології новітніх директив (зокрема щодо захисту викривачів та публічних закупівель) крізь призму концепції лінгвокультурної асиметрії;
- поглиблено розуміння сутності «українського євролекту», який розглядається як результат взаємодії наднаціонального та національного правових дискурсів;
- уточнено способи прагматичної адаптації модальних конструкцій (зокрема дієслова *shall*) для забезпечення юридичної еквівалентності в українському офіційно-діловому стилі.

Теоретичне значення роботи полягає в поглибленні положень перекладознавства щодо специфіки юридичного перекладу в умовах багатомовності та розбіжності правових систем. Результати дослідження доповнюють теорію міжкультурної комунікації в аспекті функціонування наднаціональних правових мов.

Практичне значення одержаних результатів. Висновки та рекомендації роботи можуть бути використані у процесі підготовки перекладачів юридичного профілю, при розробці спецкурсів з перекладу документів ЄС, а також можуть слугувати методичною допомогою для фахівців, залучених до процесу наближення законодавства України до права ЄС.

Магістерська робота пройшла апробацію у науковому віснику. Результати представлено у двох публікаціях:

- 1) Григоровська І. Проблеми і виклики перекладу європейських юридичних текстів в умовах глобалізації та євроінтеграції. Магістерський науковий вісник. Випуск № 44. Тернопіль: ТНПУ, 2025. С. 41-44.
- 2) Григоровська І. Принципи та моделі перекладу юридичної термінології в контексті європейської інтеграції України. Магістерський науковий вісник. Випуск № 45. Тернопіль: ТНПУ, 2025. С. 35-37.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел.

Розділ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНОГО ДИСКУРСУ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

1.1. Директиви ЄС як особливий жанр правового та міжкультурного дискурсу

Аналіз Директив Європейського Союзу (ЄС) як об'єкта перекладу виходить за межі суто лінгвістичної площини і вимагає глибокого розуміння їхньої унікальної правової природи та функціональної ролі у багатомовному та міжкультурному середовищі ЄС. Директива ЄС функціонує як особливий жанр інституційного дискурсу, що поєднує нормативно-правові вимоги з елементами політичного та дипломатичного спілкування [57, с. 20-21]. Її специфіка полягає у гібридному статусі, що виникає внаслідок необхідності інтеграції наднаціональних правових концептів у різноманітні національні правові системи. Відповідно, дослідження лінгвокультурних аспектів перекладу Директив українською мовою вимагає синтезу юридичних, дискурсивних та перекладознавчих підходів.

Директиви ЄС є невід'ємною складовою *acquis communautaire* – сукупного правового терміна для законодавства Європейського Союзу, що охоплює цілісний корпус загальних законів, прав та зобов'язань, яких держави-члени мусять дотримуватися. Для країн-кандидатів, як Україна, прийняття та повноцінна імплементація *acquis* є фундаментальною передумовою для приєднання [9, с. 11]. Таким чином, переклад Директив не є академічною вправою, а критично важливим етапом законотворчості.

Ключовою характеристикою, що відрізняє Директиви від Регламентів, є їхній механізм введення в дію. Регламенти є актами прямої дії, що забезпечують негайну та уніфіковану застосовність (наприклад, у сферах внутрішнього ринку або конкурентного права). Натомість, Директиви, хоча і є обов'язковими, встановлюють лише *мету*, яку необхідно досягти. Державам-членам надається

свобода у виборі власних законів та методів для реалізації цієї мети [20].

Це створює необхідність *транспозиції* Директив у національне законодавство через відповідний законодавчий акт кожної держави-члена. Така вибірковість та гнучкість є перевагою Директиви, оскільки дозволяє гармонізувати загальні цілі ЄС, зберігаючи при цьому повагу до національних правових систем та традицій, зокрема у сферах трудового, екологічного та соціального права.

Таблиця 1.1. Порівняльна характеристика Директиви та Регламенту ЄС

Критерій Диференціації	Директива ЄС	Регламент ЄС
Правова Природа	Встановлює обов'язкову мету, результат, якого необхідно досягти.	Обов'язковий у всіх своїх частинах, має загальне застосування.
Механізм Введення в дію	Потребує <i>транспозиції</i> (імплементатії) в національне законодавство.	Має <i>пряму застосовність</i> .
Ступінь Гнучкості	Високий; дозволяє адаптацію до національних правових систем та традицій.	Низький; забезпечує уніфікованість та правову визначеність.

Необхідність транспозиції підносить процес перекладу Директиви від простого лінгвістичного посередництва до *перформативного акту законотворення*. Перекладений текст, на основі якого створюється національний закон, набуває статусу самостійного правового акта [51, с. 2]. Таким чином, перекладач повинен не лише забезпечити точність змісту, але й здійснити стилістичну та концептуальну адаптацію до національної юрисдикції,

зберігаючи при цьому директивну функцію та мету акта ЄС [51, с. 2].

Гнучкість Директив, необхідна для врахування національних особливостей, має свою ціну: потенційну невідповідність та юридичні затримки у впровадженні. Якщо держава-член не імплементує Директиву належним чином або вчасно, це може призвести до порушення законодавства, яке може бути ініційоване Європейською Комісією. Хоча показники транспозиції покращуються (зменшення кількості відкритих справ щодо невідповідності), виклики зберігаються, включаючи слабкість управління та координаційні питання. Для контролю за дотриманням норм використовуються такі інструменти, як дослідження відповідності та таблиці кореляції [10, с. 7].

Правова необхідність гнучкості також є джерелом ризику лінгвістичної та концептуальної дивергенції. Надання державам-членам свободи у виборі методів імплементації у багатомовному контексті збільшує простір для різного тлумачення європейських концептів у національних правових системах. Це загрожує уніфікованості, що вимагає постійного судового втручання Суду ЄС (CJEU) [8].

Жанрова ідентичність Директиви визначається її структурою та стилістикою, які формувалися в умовах унікального процесу європейського законотворення.

Директиви традиційно розроблялися як *droit diplomatique* – право, адресоване насамперед державам-членам та національним органам влади. Проте, принципи прямої дії та прямого ефекту, хоча й обмежено застосовні до Директив, додали європейських громадян як нову цільову аудиторію. Ця гібридність адресації створює внутрішню напругу у стилістиці тексту, ускладнюючи використання «спрощеної мови» [57, с. 10].

Останні дослідження наголошують на зростанні законодавчої складності актів ЄС, що негативно позначається на їхній ефективності та застосуванні. Збільшення складності спричинене низкою факторів: зростанням кількості джерел права, збільшенням чисельності законодавчих пропозицій, а також помітним зростанням композитної довжини актів (кількість статей плюс

додатки) та збільшенням числа технічних положень. Наприклад, тільки за 2024 рік було зареєстровано 372 нових та 159 актів, що вносять зміни до законодавства [57, с. 13].

Зростаюча складність Директив має прямий вплив на якість транспозиції. Академічні дослідження показують, що держави-члени, сумніваючись у завданні повної адаптації, часто вдаються до неефективного «копіювання» тексту ЄС без належного коригування відповідно до національного правового та культурного контексту [57, с. 23].

Цей механізм «копіювання» означає, що переклад Директиви, навіть якщо він лінгвістично точний, призводить до *експорту* структурних та стилістичних недоліків європейського *droit diplomatique* в національну юридичну систему. Оскільки оригінальний текст Директиви вже визнається академічно складним і часто невідповідним для цілей прямого застосування, його пряме перенесення без адаптації погіршує прозорість національного законодавства та підвищує ризики непослідовного застосування.

Для протидії цій тенденції академічна спільнота та інституції ЄС просувають ідеї реформування законодавчого дизайну, акцентуючи на важливості доступної комунікації для створення колективної відповідальності за регуляторні цілі. Це передбачає структурні інновації та лінгвістичну адаптацію для створення законів, більш орієнтованих на громадян [27, с. 17]. Таким чином, якісний переклад Директиви в контексті транспозиції в Україні повинен враховувати необхідність не просто перекласти, а й забезпечити відповідність тексту принципам прозорості та ефективності національного законодавчого стилю.

Директиви ЄС функціонують у системі інституційного багатомов'я, яке офіційно позиціонується як «надбання Європи» [16, с. 18]. Цей унікальний контекст формує лінгвокультурне напруження, яке є визначальним для перекладознавчої практики.

Основоположним принципом юридичного дискурсу ЄС є принцип *рівноавтентичності*, згідно з яким усі 24 мовні версії законодавства є однаково

автентичними, авторитетними та дійсними [51, с. 2]. Це означає, що юридичний переклад є невід'ємною частиною самого процесу багатомовного законотворення, а не лише вторинним інформаційним актом [8].

Проте, багатомовний контекст та принцип рівноавтентичності створюють «глибокі можливості для лінгвістичної та концептуальної дивергенції», що може підірвати уніфікованість та політичну стабільність права ЄС. Юридична двозначність є природною для права, але множення цієї двозначності на 24 мовні версії значно збільшує простір для лінгвістичної неконгруентності та, як наслідок, концептуальної розбіжності. Наприклад, різні мовні версії Директиви можуть по-різному тлумачити побутові терміни, що спричиняє розбіжності у правозастосуванні.

Для забезпечення єдності та ефективності права, Суд Європейського Союзу (CJEU) відіграє вирішальну роль у врегулюванні лінгвістичних та концептуальних розбіжностей. CJEU застосовує гібридні методи тлумачення: буквальний та лінгвістичний аналіз доповнюється контекстуальним та телеологічним (орієнтованим на мету) аналізом [8].

Ключовим інструментом Суду є принцип *концептуальної автономії*. Це означає, що положенням права ЄС надається незалежне та уніфіковане європейське значення, яке відходить від національно-правових концепцій та їхнього тлумачення у внутрішніх системах. Суд свідомо надає пріоритет єдності та ефективності права над буквальним змістом окремих мовних версій [8].

Це має прямі наслідки для перекладу Директив: перекладач не може орієнтуватися лише на джерельний текст. Його головна відповідальність зміщується від *вірності вихідному тексту* до *вірності європейському концепту та меті*, які можуть бути визначені лише через призму прецедентного права та телеологічного тлумачення [51, с. 3].

Незважаючи на успіхи CJEU у захисті уніфікованості, така перевага концептуальної автономії може впливати на прозорість права для громадян. Якщо буквальний текст, транспонований у національне законодавство, згодом отримує змінене значення через автономне тлумачення, це потенційно підриває

довіру громадян до прозорості та стабільності закону [8].

Дискурсивна унікальність Директиви найбільш яскраво проявляється у феномені *євролекту* – гібридного реєстру, який є прямим наслідком багатомовного законотворення.

Євролекти – це «європеїзовані» паралельні варіації національних юридичних мов, які виникли внаслідок безпрецедентного ступеня медіації перекладачів в інституційному дискурсі ЄС. Ці гібриди, що розвивалися протягом 10 до 60 років залежно від дати приєднання країни, мають чіткі відмінності від традиційних національних юридичних конвенцій на трьох рівнях [25, с. 47-48]:

1. Термінологічному: Використання наднаціональної термінології.
2. Стилiстичному: Відхід від національних кліше та синтаксичних норм.
3. Граматичному: Наприклад, специфічне використання пасивних структур.

Виникнення євролекту є функціональним компромісом: він є необхідним для досягнення термінологічної та концептуальної консистенції в усіх мовних версіях Директиви. Це вимагає свідомого відходу від національної стилістичної чистоти заради наднаціональної уніфікованості, хоча часто євролект сприймається як стилістично обтяжений або штучний порівняно з неперекладеними національними юридичними текстами. Для перекладу Директиви дотримання стилістичних та термінологічних конвенцій євролекту є обов'язковим для забезпечення юридичної коректності.

Особливе лінгвокультурне напруження виникає при перекладі *деонтичної модальності* – мовних структур, що виражають юридичні норми, права, заборони та обов'язки. Ці вирази глибоко вкорінені у культурних та правових контекстах, що склалися історично (наприклад, під впливом римського, англійського чи німецького права) [32, с. 236].

Перенесення деонтичної модальності з мови Директиви в український контекст створює ризик концептуального нерозуміння зобов'язань. Успішна

транспозиція Директиви залежить від того, наскільки точно український євролект відобразить ступінь обов'язковості, передбачений наднаціональним актом. Таким чином, переклад Директиви вимагає лінгвокультурної трансформації, що передбачає глибоке розуміння того, як правові системи виражають зобов'язання, і уникнення колізій із традиційними національними нормами [32, с. 246].

Україна стикається з проблемою *часової компресії*: необхідністю створити стабільний, стандартизований національний євролект та транспонувати значну частину *acquis* за надзвичайно короткий проміжок часу [9, с. 11]. Якщо старі євролекти, як-от французький чи німецький, розвивалися десятиліттями, то український євролект перебуває на етапі активного формування, і його консолідація має відбутися прискореними темпами.

Критичною задачею, що постає перед українськими фахівцями, є консолідація та стандартизація специфічної термінології ЄС. Це вимагає розробки надійних ресурсів, таких як “Manual on EU Legal Translation into Ukrainian” [9]. Застосування методів корпусної лінгвістики є життєво необхідним, оскільки вони надають емпіричні дані про термінологічну послідовність у білінгвальних юридичних текстах, що є основою для побудови нового національного євролекту.

Швидкість, обсяг та складність необхідних перекладів Директив диктують інтеграцію передових технологій. Майбутнє юридичного перекладу в ЄС тісно пов'язане з використанням нейронного машинного перекладу (NMT) та штучного інтелекту [13, с. 243]. Необхідність подолання прогалів у навичках мовних фахівців вимагає створення інноваційних навчальних програм та модулів, орієнтованих на роботу з цими технологіями (як-от проекти UPSKILLS) [21].

На етапі транспозиції Директив українською мовою якість перекладу (яка формує український євролект) безпосередньо впливає на правову визначеність, прозорість та надійність імплементації. Таким чином, переклад Директив виходить за рамки простої лінгвістики і стає актом національної правової

політики та міжкультурної адаптації, несучи відповідальність за свідоме формування нового гібридного правового дискурсу, який повинен бути одночасно вірним європейським цілям та зрозумілим національному правозастосуванню.

Директива ЄС є унікальним, гібридним жанром правового тексту, чия специфіка визначається не лише нормативним змістом, але й її функцією у системі багатомовного законотворення та транспозиції. На відміну від Регламентів, Директива вимагає від держави-члена прийняття національного закону, що перетворює переклад на *перформативний* акт, де вихідний текст стає основою для нової національної норми.

Дискурсивна складність Директив, спричинена зростанням довжини та технічних положень, породжує проблему «копіювання» їхнього тексту, що призводить до експорту лінгвістичних недоліків євролекту в національне право. Лінгвокультурна проблематика загострюється принципом рівноавтентичності, який, хоча і є фундаментальним, створює постійну загрозу концептуальної дивергенції, яку Суд ЄС змушений вирішувати через механізм *концептуальної автономії*.

Для українського контексту критичне значення має прискорене формування стандартизованого євролекту та використання передових технологій для забезпечення термінологічної послідовності. Успішний переклад Директив українською мовою вимагає від перекладача комплексного розуміння правового контексту ЄС, прецедентного права та принципів телеологічного тлумачення, щоб забезпечити, що транспонований текст відповідає як цілям ЄС, так і вимогам прозорості та ефективності національного законодавства.

1.2. Концепція лінгвокультурної асиметрії в перекладознавстві

Аналіз лінгвокультурної асиметрії в перекладі юридичних текстів, особливо Директив ЄС, виходить за рамки простої відсутності лексичних відповідників (так званих лексичних лакун) і зосереджується на глибинних

розбіжностях у концептуалізації та організації правових знань між мовою-джерелом (МД) та мовою-ціллю (МЦ) [18, с. 7]. Онтологічно асиметрія є іманентною характеристикою юридичного перекладу, оскільки мова права є неминуче культурно обумовленою [32, с. 236]. Це означає, що терміни та структури відображають унікальні історичні, соціальні та системні рамки, в яких вони функціонують.

У сучасному перекладознавстві лінгвокультурна асиметрія розглядається як багатовимірне явище, що вимагає розширення класичних перекладознавчих гіпотез. Зокрема, теоретичне підґрунтя дозволяє розширити гіпотезу асиметрії, включивши до неї культурну асиметрію. Таке розширення має особливе значення при перекладі з «основних» мов ЄС (наприклад, англійської), які є домінуючими у процесі створення Директив, на українську мову. В контексті інтеграційних процесів, українська мова розглядається як мова, що перебуває на етапі інтенсивної рецепції наднаціональних правових норм. Визнання цієї культурної асиметрії означає, що переклад Директив ЄС є не нейтральним лінгвістичним процесом, а актом формування або адаптації національної правової культури під впливом наднаціонального правового дискурсу [31, с. 32].

Юридично-системна асиметрія виникає не лише через відмінності в лексиці, а й через фундаментальні розбіжності між правовими системами та правовими культурами [11, с. 289]. Наприклад, зіставлення правових концептів, що мають свої корені у традиціях континентального чи загального права (які є основою для багатьох концептів ЄС), з українською правовою традицією, створює глибоку системну асиметрію, подолання якої вимагає інтеграції знань компаративного правознавства [18].

Крім того, в рамках підходу комунікації знань, фахівець повинен керувати асиметрією знань. Це стосується не лише лексичних одиниць, але й знань, необхідних для розуміння понятійних фреймів, які стоять за правовими термінами [18, с. 4]. Якщо перекладач фокусується виключно на продукті (кінцевому тексті), він не витрачає достатньо часу на аналіз вихідного тексту, що призводить до помилок, які стосуються культурних (правових), текстуальних та

лінгвістичних аспектів. Відтак, концепція асиметрії вимагає застосування інтегративного моделювання, що включає глибокий аналіз вихідного тексту. Такий аналіз надає перекладачу рамки для свідомого прийняття рішень у складних міжкультурних ситуаціях [11, с. 287].

Через необхідність швидко подолати системну асиметрію, що виникає при інтеграції *acquis* ЄС, часто застосовується стратегія міжнародних запозичень. Запозичені терміни, такі як *директива*, *гармонізація* чи *імплементация*, є спробою швидкого включення у спільний європейський правовий дискурс. Однак, надмірне або некоректне використання таких запозичень може призвести до вторинної семантичної асиметрії у цільовій мові, якщо терміни використовуються у невірному значенні або як «фальшиві друзі перекладача» [32, с. 248].

Для детального опису викликів, пов'язаних з перекладом Директив ЄС, особливо релевантною є модель напрямкової асиметрії еквівалентності, що була досліджена в контексті юридичного перекладу [17]. Ця модель теоретично обґрунтовує, чому процес перекладу є істотно складнішим в одному напрямку – як правило, з мови правової системи-донора (у випадку ЄС – англійської, французької або німецької) на мову системи-реципієнта (українську).

Напрямова асиметрія визначається як еквівалентність, яка не підпорядковується принципу «один до одного». Це призводить до зростання складності прийняття рішень перекладачем. Як наслідок, зворотний переклад з мови-цілі на мову-джерело є малоімовірним, що підтверджує незворотність процесу, спричинену фундаментальною асиметрією двох термінологічних систем [17, с. 59].

Асиметрія в юридичному перекладі є мультифакторною, що виникає на трьох основних рівнях, які взаємодіють між собою [17, с. 61]:

1. Семантичний (Лінгвістичний) рівень:

Асиметрія може бути спричинена внутрішніми семантичними характеристиками юридичних термінів. Сюди відносять синонімію та полісемію. Якщо термін у мові-джерелі має множинні значення (полісемія), перекладач

повинен здійснити контекстуальну та, часто, телеологічну детермінацію, щоб вибрати коректний відповідник у цільовій мові, що часто не має прямого одноквівалентного відповідника в українській терміносистемі.

2. Системно-правовий (Культурний) рівень:

Цей рівень є найбільш значущим, оскільки він відображає фундаментальні розбіжності між правовими системами. Ключовим проявом є наявність системно-специфічних термінів. Це поняття, які мають автентичне та функціональне існування в правовій системі мови-джерела, але повністю відсутні в цільовій системі. Переклад таких термінів не може бути досягнутий простою лексичною заміною, а вимагає застосування складних перекладацьких процедур, як-от експлікація, калькування або створення неологізмів. Додатковим чинником на цьому рівні є напруга між культурною обмеженістю та уніфікаційною нейтральністю. Юридичні тексти ЄС прагнуть до нейтральності та рівномірного застосування, проте терміни-джерела несуть культурне навантаження своїх національних систем.

3. Соціальний рівень:

Він пов'язаний із практичними аспектами перекладу, включаючи різницю між перекладом на рідну (L1) та іноземну (L2) мову, а також асиметричність лексикографічних джерел. Юридичні словники часто є напрямково-асиметричними, оскільки вони коректно відображають терміни лише в одному напрямку і не покривають зворотний переклад системно-специфічних понять, що ускладнює роботу перекладача.

Для ефективного подолання системно-правової асиметрії необхідне глибоке знання порівняльного правознавства. Це дає змогу ідентифікувати «спільне ядро» (*common core*) правових термінів, які мають функціональну еквівалентність, та чітко відокремити їх від системно-специфічних концептів.

У контексті перекладу Директив ЄС лінгвокультурна асиметрія не є виключно бінарною (МД-МЦ); вона набуває специфічних інституційних форм, пов'язаних із багатомовністю та наднаціональним характером європейського права. Європейський Союз, об'єднуючи багато різних правових систем,

функціонує з 24 офіційними мовами [6, с. 466]. Ця множинна автентичність законодавчих актів, незважаючи на юридичну рівність усіх мовних версій, створює широкий простір для лінгвістичної неконгруентності через недосконалість юридичного перекладу та відсутність абсолютної кореспонденції між мовами [6, с. 477].

Ключовим наслідком такої асиметрії є концептуальна дивергенція норм ЄС, що безпосередньо впливає на їхнє уніфіковане застосування в державах-членах. Ця дивергенція походить не лише від неточності перекладу, але й від відсутності спільного фрейму відліку та національних відмінностей у концептуалізації європейських понять. Прикладом може слугувати різниця національна концептуалізація права на відмову. Встановлено, що право ЄС, як і будь-яке інше, має «природну нестабільність або двозначність», але множинна автентичність законодавчих актів значно посилює цю нестабільність [8].

Право ЄС функціонує на презумпції рівного лінгвістичного значення своїх норм в усіх офіційних мовах, оскільки це є необхідною умовою для його легітимної дії та забезпечення правової визначеності [6, с. 467]. Однак фактична асиметрія у використанні мов та тиск інтернаціоналізації ускладнюють досягнення цієї уніформності.

Переклад Директив українською мовою є частиною процесу транспонування (*імплементації*) їх у національне право [54, с. 9]. Неточність перекладу концептів, спричинена лінгвокультурною асиметрією, безпосередньо загрожує правовій визначеності та цілісності української правової системи, що гармонізується. Наприклад, адаптація англійських термінів до українських словотвірних правил (наприклад, *транспарентність*, *гармонізація*) є спробою включення у спільний правовий дискурс [8]. Проте, якщо такі терміни або кальки використовуються у значеннях, відмінних від їхнього автентичного європейського контексту, вони можуть стати джерелом вторинної концептуальної дивергенції, підриваючи юридичну силу перекладеного тексту [8]. Таким чином, перекладач Директив ЄС працює не з бінарною, а з полісистемною асиметрією, де вихідний текст сам по собі містить потенційну

неконгруентність, що вимагає аналізу з огляду на його правовий ефект у цільовій системі.

Незважаючи на притаманну праву ЄС лінгвокультурну та концептуальну асиметрію, інституціональні механізми Союзу активно працюють над забезпеченням уніфікованого функціонування права. Центральна роль у подоланні лінгвістичної дивергенції належить Суду Європейського Союзу (CJEU) [6].

Суд ЄС є ключовим гарантом уніформного застосування права, володіючи винятковою компетенцією щодо тлумачення законодавства ЄС через процедуру попередніх рішень. Цей спеціалізований юридичний метод запобігає відмінностям у тлумаченні норм, що застосовуються національними судами, і усуває труднощі, які можуть виникнути внаслідок необхідності забезпечити повноцінне функціонування права ЄС у національних судових системах.

Для вирішення лінгвістичних розбіжностей, спричинених асиметрією перекладу, Суд ЄС розробив специфічну методологію інтерпретації [6, с. 465]:

1. Порівняння мовних версій: Щоб уникнути домінування однієї мовної версії над іншими, Суд тлумачить положення шляхом порівняння різних мовних версій одного й того ж законодавчого акта у їхній сукупності. Це інституційне визнання багатомовної асиметрії та спроба її балансування, оскільки жодна версія не вважається вирішальною за відсутності точної відповідності.

2. Телеологічний (контекстуальний) метод: У випадках, коли мовні версії мають розбіжності у значенні, Суд ЄС застосовує тлумачення, що ґрунтується на контексті права ЄС в цілому, цілях та намірах законодавця. Цей метод дозволяє Суду вийти за межі об'єктивного буквального лінгвістичного вираження. У складних ситуаціях це може призводити до того, що Суд, по суті, «створює нове значення» для однієї або кількох мов, фактично корегуючи наслідки перекладацької асиметрії через функціональний підхід.

Захист уніформного функціонування права ЄС підкріплюється концепцією спільного європейського правового дискурсу. Цей дискурс є необхідним для

подолання лінгвокультурного релятивізму та мінімізації наслідків непевності перекладу. Мета полягає у досягненні ясності та уніформності, яка ґрунтується на взаємно визнаному лінгвістичному значенні, прийнятому всіма державами-членами. Таким чином, для українського перекладача це означає, що термін Директиви повинен перекладатися з урахуванням його концептуалізованого функціонального значення, встановленого Судом ЄС, а не лише його початкового семантичного наповнення. Практика Суду ЄС підтверджує, що подолання лінгвокультурної асиметрії відбувається за рахунок наднаціонального функціонального тлумачення, що робить переклад вторинним щодо його функціональної інтерпретації в рамках *acquis*.

Усвідомлення багатовимірної лінгвокультурної асиметрії, особливо напрямкової, вимагає від юридичного перекладача застосування специфічних стратегій та володіння високим рівнем юрилінгвістичної компетенції. Сучасна перекладознавча теорія пропонує орієнтуватися на функціональну теорію [23, с. 79].

У випадку перекладу Директив ЄС мета перекладу полягає у забезпеченні не лише лексичної відповідності, але й легально-лінгвістичної еквівалентності, що гарантує однаковий правовий ефект у цільовій правовій системі [23, с. 81]. Це вимагає тяжіння до інструментального перекладу, який фокусується на функціональному призначенні тексту в цільовій культурі, на противагу документального перекладу.

Для ефективного управління асиметрією перекладачеві необхідний мультиперспективний підхід. Це передбачає інтеграцію знань з перекладознавства, юриспруденції та когнітивістики, що дозволяє фахівцю розпізнавати релевантні характеристики правових систем та відмінності між ними. Зокрема, перекладач повинен [18]:

- Оцінювати залучені правові культури [11, с. 286].
- Працювати з понятійними фреймами (*concept frames*) як базовими одиницями збору та категоризації знань.
- Приймати стратегічно відповідальні рішення щодо вибору між

культурною обмеженістю національної терміносистеми та вимогами уніфікаційної нейтральності права ЄС.

З огляду на динамічний характер проблем у юридичному перекладі, які не можуть бути жорстко визначені, творчий юридичний переклад залишається суттєво людською діяльністю, що не може бути повністю автоматизована [23, с. 80].

Ключові стратегії мінімізації лінгвокультурної асиметрії включають:

1. Стратегічний вибір трансформацій: Для системно-специфічних термінів необхідно використовувати не лише прямі еквіваленти, а й описові стратегії (експлікацію) або, за необхідності, створювати неологізми, що орієнтовані на спільний європейський правовий дискурс [17, с. 63].

2. Інституціоналізація термінології: Розробка офіційних настанов та посібників, як, наприклад, посібник із перекладу *acquis* ЄС в Україні, є критично важливою [1]. Ці інституційні настанови регулюють питання, які в іншому випадку були б предметом вибору індивідуального перекладача. Вони є інституційною відповіддю на системну асиметрію, що дозволяє українським фахівцям мінімізувати ризики концептуальної дивергенції.

3. Створення праволінгвістичного тезаурусу: Існує наукова потреба в розробці праволінгвістичного тезаурусу, який би відображав сукупність правових мовленнєвих актів та надавав перекладачеві огляд вже існуючих та затверджених перекладацьких альтернатив [23, с. 83].

Високий рівень асиметрії перетворює перекладача Директив ЄС українською мовою на співавтор терміносистеми національного права, що гармонізується. Стратегічно відповідальний вибір перекладацьких стратегій та поінформований вибір інструментів є основними техніками для щоденної роботи.

Концепція лінгвокультурної асиметрії виступає ключовою теоретичною рамкою для розуміння фундаментальних викликів, пов'язаних з перекладом Директив Європейського Союзу українською мовою. Асиметрія є багатовимірною, проявляючись на семантичному, системно-правовому

(культурному) та інституційно-правовому рівнях, оскільки правова мова є невід’ємно культурно обумовленою.

Модель напрямкової асиметрії еквівалентності пояснює, чому перекладацький процес є незворотним і складнішим у напрямку від правової системи ЄС до української системи. Ці труднощі посилюються в умовах багатомовності ЄС, що створює ризик концептуальної дивергенції та загрожує уніфікованому застосуванню права.

Інституційно цю асиметрію долає Суд ЄС через свій телеологічний (контекстуальний) метод тлумачення, орієнтований на цілі законодавця. Це підтверджує, що кінцеве значення терміна Директиви є функціональним і наднаціонально концептуалізованим. Таким чином, успішний переклад вимагає від фахівця мультиперспективної компетенції та застосування функціональної теорії (*Skopos*), метою якої є досягнення однакового правового ефекту, що підкреслює перехід від простої лінгвістичної відповідності до складної юрилінгвістичної гармонізації. Інституціоналізація термінологічних рішень через спеціалізовані посібники є необхідною практичною відповіддю на системну асиметрію, що стоїть перед Україною в процесі євроінтеграції.

1.3. Теоретичні підходи до перекладу юридичного дискурсу Європейського Союзу

Сучасна перекладознавча парадигма, що застосовується до аналізу юридичного дискурсу Європейського Союзу (ЄС), характеризується складною поліфонією теоретичних підходів. Наукові розвідки засвідчують остаточний відхід від суто лінгвістичного розуміння перекладу як механічного кодування-декодування значень на користь міждисциплінарних моделей. Ці моделі інтегрують досягнення інституційної теорії, правової герменевтики, соціолінгвістики, дискурс-аналізу та культурології. У цьому підрозділі здійснено вичерпний аналіз ключових теоретичних векторів, що визначають сучасне розуміння процесів перекладу *acquis communautaire*, з особливим фокусом на

лінгвокультурних та інституційних аспектах, релевантних для української перекладацької традиції в умовах євроінтеграції.

Фундаментальним зрушенням у теорії перекладу ЄС стало утвердження інституційного підходу, який розглядає перекладацьку діяльність не як ізольований акт індивідуальної творчості, а як регламентований процес, вбудований у структуру наднаціональних інституцій.

Згідно з дослідженнями Люції Бель (Ł. Biel), Фернандо Прієто Рамоса (F. Prieto Ramos) та Кайси Коскінен (K. Koskinen), переклад у структурах ЄС є формою «самоперекладу» інституції [43, с. 32]. Це означає, що суб'єктом мовлення виступає не окремий перекладач, а сама інституція (Європарламент, Рада ЄС, Комісія), яка говорить «одним голосом» багатьма мовами. Теоретичний наслідок цього підходу полягає в деперсоналізації перекладача, чия «агентність» обмежується жорсткими інституційними рамками, стилістичними інструкціями та термінологічними базами даних (IATE) [34].

Інституційний підхід акцентує на тому, що переклад ЄС є колективною діяльністю. Текст директиви проходить складний ланцюг обробки, що включає первинний драфтинг (часто нерідною мовою, т.зв. “Euro-English”), переклад, редагування, юридичну ревізію (legal-linguistic revision) та фінальну верифікацію. Це створює специфічний феномен «гібридних текстів», які є продуктом компромісу між мовною природністю та юридичною точністю [36, с. 829].

Еліс Леал (Alice Leal) піднімає критичне питання про ідеологічні засади перекладу в ЄС [34]. Вона стверджує, що попри офіційну риторику повної багатомовності, перекладацька практика ЄС залишається в пастці «механістичного, утилітарного каркасу». Цей підхід де-факто сприяє монолінгвізму (з домінуванням англійської мови як *lingua franca*), перетворюючи інші мовні версії на вторинні похідні, хоча де-юре вони є рівноправними. Така ситуація створює теоретичну напругу між «міфом про рівну автентичність» та реальністю перекладацького процесу, де переклад часто виконується через мову-посередника, що збільшує ризик втрати культурних нюансів [34].

Таблиця 1.3. Концептуальні відмінності між лінгвістичною теорією та інституційною практикою перекладу в ЄС

Характеристика	Традиційний лінгвістичний підхід	Інституційний підхід
Одиниця аналізу	Текст, речення, термін	Перекладацький процес, політика, агентність
Роль перекладача	Мовний посередник	Елемент інституційного механізму
Критерій якості	Еквівалентність оригіналу	Придатність до мети, консистентність
Статус тексту	Вторинний матеріал	Автентичне джерело права (рівна сила)

Другий теоретичний блок базується на правовій герменевтиці та практиці Суду Європейського Союзу (CJEU). Оскільки переклад у контексті ЄС має нормативну силу, теорія перекладу тут нерозривно пов'язана з теорією тлумачення права.

Концептуальним наріжним каменем є принцип рівної автентичності усіх 24 офіційних мовних версій [46]. Теоретично це передбачає презумпцію однакового значення. Однак, як зазначають дослідники (S. Šarčević, C.J.W. Baaij), повна семантична тотожність між 24 мовними системами є лінгвістичною утопією [37].

Це породжує потребу в специфічних стратегіях перекладу, які б мінімізували розбіжності. Сучасні дослідження фокусуються на тому, як перекладачі вирішують проблему концептуальної невідповідності [42]. Відповіддю на цей виклик є телеологічний підхід (teleological approach), який надає пріоритет меті законодавчого акту (telos) над буквальним значенням слів [46]. Для перекладача це означає необхідність глибокого розуміння екстралінгвістичного контексту директиви – її економічних цілей, соціального

призначення та інтеграційної функції [7, с. 140].

Для директив ЄС, які вимагають імплементації (транспозиції) в національне законодавство, критично важливим є поняття «еквівалентності правових ефектів» [5, с. 84]. Сюзан Шарчевич аргументує, що успішний переклад – це той, який викликає однакові правові наслідки в різних юрисдикціях, навіть якщо для цього доводиться жертвувати лексичною точністю або використовувати описові конструкції.

Найбільш дискусійним у літературі 2020–2025 років залишається питання про роль культури в перекладі актів ЄС. Традиційно право ЄС розглядалося як «декультуралізована» система, що прагне до створення нейтральної, наднаціональної термінології. Однак представники лінгвокультурного підходу (S. Šarčević, J. Engberg, L. Kordić) стверджують, що правова мова є невід’ємно «культурно маркованою» [32].

Застосування концепції «культурного фільтра», розробленої Джуліан Хаус (J. House), до юридичного перекладу викликає жваві теоретичні дебати.

- **Позиція адаптації:** З одного боку, переклад має бути зрозумілим для реципієнта – національного юриста чи громадянина. Це вимагає застосування «культурного фільтра», тобто адаптації тексту до норм і конвенцій цільової правової культури.
- **Позиція уніфікації:** З іншого боку, Корнеліс Баай (C.J.W. Baaij) та інші критики застерігають, що надмірне використання культурного фільтра (доместикація) у перекладі директив може призвести до підміни понять ЄС національними концептами, що зашкодить гармонізації права [5, с. 1].

У цьому контексті виникає теоретична дилема між транспозицією як перекладом і транспозицією як правотворчістю. Якщо директива перекладається занадто «національно» (з використанням звичних термінів національного права), вона втрачає свою автономну сутність права ЄС. Якщо ж вона перекладається занадто буквально або з використанням неологізмів (форенізація), вона може стати незрозумілою та «чужорідно» для національної системи.

Для вирішення цієї дилеми теоретики пропонують диференційований

підхід до термінології:

1. **Системно-нейтральні поняття:** Можуть перекладатися прямими еквівалентами.
2. **Системно-специфічні поняття ЄС:** Вимагають створення неологізмів або семантичних кальок для підкреслення їхньої новизни.
3. **Поняття, що конфліктують з національними:** Вимагають обережного використання функціональних еквівалентів з чітким розмежуванням значень.

Важливим напрямком досліджень останніх п'яти років є вивчення Євролекту – специфічного варіанту мови, що виникає внаслідок інтенсивної перекладацької діяльності в інституціях ЄС. Євролект розглядається не як помилка чи «поганий переклад», а як повноцінний функціональний різновид мови [9, с. 49].

Дослідники (М. Bajčić, L. Biel, V. Karaban) виділяють такі ключові риси Євролекту, що мають враховуватися при перекладі:

- **Гібридність:** Тексти поєднують риси різних правових традицій.
- **Шаблонність (template-like nature):** Високий ступінь стандартизації синтаксичних конструкцій для полегшення машинного перекладу та забезпечення консистентності [14, с. 9].
- **Термінологічна автономність:** Слова в Євролекті часто мають значення, відмінне від загальноновживаної мови або національної юридичної мови.

Особливої актуальності набуває теоретичне осмислення українського Євролекту. У 2024 році вийшов фундаментальний «Посібник з перекладу права ЄС українською мовою» (Manual on EU Legal Translation into Ukrainian) за редакцією М. Байчич, К. Робертсона та Л. Славової, який заклав теоретичні підвалини цього явища [9].

Людмила Славова та Еліна Палійчук у своїх працях стверджують, що українська мова проходить процес адаптації до вимог європейського дискурсу, що супроводжується [14, с. 9]:

1. **Номіналізацією:** Зростанням частки віддієслівних іменників, що є

характерною рисою бюрократичного стилю ЄС, але не завжди природно для українського синтаксису.

2. **Горизонтальністю:** Зміною ієрархічних мовних структур на більш «плоскі», нейтральні конструкції.

3. **Стилістичною інтерференцією:** Появою калькованих синтаксичних конструкцій під впливом англійської мови.

Теоретичне завдання полягає в тому, щоб знайти баланс між формуванням впізнаваного «євростилю» в українській мові та збереженням її граматичної та стилістичної автентичності.

Завершальним елементом сучасної теоретичної мозаїки є корпусно-орієнтований підхід до термінології. Традиційні словникові методи поступаються місцем аналізу великих масивів текстів за допомогою корпусних менеджерів [42].

Мартіна Байчич обґрунтовує перехід від терміно-орієнтованого до концептуально-орієнтованого підходу. У праві ЄС термін є лише «ярликом» для складного правового концепту, який може еволюціонувати [7, с. 137]. Тому перекладач повинен аналізувати не слова, а концепти та їхні зв'язки в онтологічній структурі права ЄС.

Корпусні дослідження дозволяють емпірично верифікувати теоретичні гіпотези про варіативність термінології. Вони показують, що попри вимогу гармонізації, в текстах ЄС часто присутня «контрольована варіативність», яка дозволяє уникнути тавтології, не порушуючи правової визначеності [12, с. 32].

Розділ 2

СПЕЦИФІКА ЛІНГВОКУЛЬТУРНОЇ МЕДІАЦІЇ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ ДИРЕКТИВ

2.1. Переклад інституційної термінології та абревіатур ЄС

Наднаціональна правова культура Європейського Союзу являє собою унікальний дослідницький об'єкт, що характеризується гібридністю та винятковим ступенем лінгвістичного посередництва. Доведено, що правова культура ЄС формується не органічно, а саме через переклад (*mediation and filtering*) та взаємодію з офіційними мовами [50, с. 2]. Це явище описується як гібридний наднаціональний пан'європейський конструкт, який зберігає взаємну залежність від національних правових культур держав-членів та асоційованих країн. У цьому контексті переклад інституційної термінології стає не просто технічною процедурою, а критичним механізмом творення та поширення права.

Застосування теоретичних підходів інституціоналізму, зокрема неоінституційних та організаційних теорій, дозволяє розглядати переклад інституційної термінології як процес, через який вбудовуються норми та рутини наднаціонального рівня [52, с.93]. У рамках концепції архітектури управління, термінологія виступає ключовим артефактом, що забезпечує *connectivity* між мікро- та макрорівнями європейського освітнього простору чи правової системи [40]. Таким чином, успішне перенесення та закріплення термінів ЄС в українській правовій системі є необхідною умовою для належного функціонування цих архітектур.

Лексичні та стилістичні особливості інституційних текстів ЄС, відомих як євро-тексти, утворюють так званий *homogenous discourse* або «матричну форму». Ці тексти вирізняються високим ступенем мовної подібності, що є наслідком офіційно встановленого стилю [29, с. 172]. Проте, як свідчить аналіз, *EU English* часто відхиляється від загальновизнаних стандартів англійської мови, що породжує виклики для перекладачів. Це відхилення проявляється у використанні

слів із нетиповим значенням (запозиченим, як правило, з інших офіційних мов) або навіть слів, які не існують у стандартному лексиконі, а також у використанні стандартних слів у незвичних для носіїв мови контекстах [29, с. 172].

Стилістичний аналіз правових актів ЄС виявляє дихотомію між прагненням до декультуризованого та нейтралізованого стилю та періодичним використанням риторичної сили або конотативної мови. Це вимагає від перекладача врахування не лише денотативного значення термінів, але й прагматичної інтенції, закладеної в тексті, щоб уникнути перекручення концепцій [39, с. 203].

Оскільки політична та інституційна інтеграція України вимагає позбавлення від «пост-радянських» концептів, точний та нормативний переклад інституційної термінології ЄС набуває значення стратегічного інструменту інституційної сили [58, с. 54]. Термінологічна робота, що охоплює такі пріоритетні сфери, як Підзвітні інституції та Верховенство права (SDG 16), є прямим індикатором підвищення якості української правової культури та юридичної техніки [22; 35]. Успішна трансляція цих термінів не лише полегшує узгодження законодавства, але й слугує каталізатором зміни організаційних рутин та підвищення стійкості інституцій. Таким чином, термінологічна робота є необхідною складовою реформи державного управління (PAR) [22, с. 128].

Процес адаптації українського законодавства до *acquis communautaire* є класичним прикладом правової трансплантації [47, с. 207]. Правова система ЄС, що виникла через конвергенцію елементів континентальної та англо-саксонської правових сімей, виступає джерелом правового транспланту, тоді як Україна є реципієнтною системою [35]. Метою цього процесу є гармонізація законодавства та модернізація національної правової системи.

Незважаючи на явні переваги імплементації універсальних правових норм, ключовим викликом залишається високий ризик невдач трансплантації, які значною мірою спричинені лінгвістичними причинами. Це виникає через те, що юридичні терміни глибоко вкорінені у національних правових традиціях. Недостатнє врахування цих традицій при простому лексичному заміщенні може

завдати шкоди цілісності української правової системи. Наприклад, у сфері митного регулювання необхідна точна термінологічна гармонізація між вимогами DCFTA *acquis* та *accession acquis*, оскільки розбіжності у визначеннях можуть спричинити неузгодженості в імплементаційних механізмах, наприклад, щодо статусу *Authorized Economic Operators* [33, с. 8].

Вимога запобігати *transplant failures* через лінгвістичні причини зумовлює необхідність застосування спеціалізованої лінгвістичної методології як ключового юридичного інструменту. Використання аналізу семантичної структури дозволяє виявляти та мінімізувати концептуальні розбіжності, що виникають через низьку гомогенність термінологічних систем [47, с. 7].

Таким чином, перекладач повинен виступати не лише як лінгвіст, але і як фахівець з порівняльного права, здатний адаптувати концепт, а не лише слово. Оскільки правові концепції ЄС часто вимагають гнучкості, перекладач повинен свідомо обирати стратегію, яка найкраще забезпечить інтеграцію, що підтверджує необхідність спеціалізованого навчання та розробки посібників, що інтегрують правові та мовні знання [55, с. 8].

У галузі перекладу юридичної та інституційної термінології критично важливим є усвідомлення структурної низької гомогенності термінологічних систем, особливо порівняно з природничими науками. Дослідження вказують на те, що для професійної термінології необхідно розрізняти чотири основні ступені еквівалентності: точна, близька, часткова еквівалентність та безеквівалентність [55, с. 3].

Для юридичних термінів повна (точна) еквівалентність є рідкісним явищем. Це пояснюється тим, що семантичні обсяги правових понять не збігаються або збігаються лише частково. Розбіжність є прямим наслідком різних політичних, культурних та академічних традицій, що лежать в основі національних правових систем. Успіх чи невдача перекладача у досягненні еквівалентності залежить від врахування широкого спектра лінгвістичних та екстралінгвістичних чинників.

Додаткову складність становлять лексичні одиниці, які функціонують як

напів-терміни, тобто слова, що використовуються і як термінологія у професійному середовищі, і як загальновживана лексика. Їх переклад вимагає обов'язкового врахування прагматичного фактору для правильного відтворення функціонального навантаження у директиві. Відсутність вичерпних спеціалізованих двомовних словників ще більше ускладнює завдання [55, с. 2].

Категоризація ступенів еквівалентності виконує функцію інструмента управління ризиками у перекладі директив. Терміни, ідентифіковані як такі, що мають часткову еквівалентність або нееквівалентність, вимагають застосування посиленних стратегій, таких як експлікація або описовий переклад. Це необхідно для запобігання семантичній зрушенню та перекрученню понять які можуть змінити юридичну силу акта [39]. Таким чином, вибір стратегії перекладу терміна з частковою еквівалентністю є свідомим рішенням про компенсацію втрати юридичного обсягу, що критично впливає на інтеграцію європейської норми в український правовий простір.

У контексті багатомовності Європейського Союзу, стандартизація термінології є імперативом для забезпечення юридичної уніформності. Головним інструментом термінологічної підтримки є IATE (InterActive Terminology for Europe) – багатомовна база термінів, яка використовується для перекладів усередині європейських інституцій [24]. IATE є пошуковою системою, що охоплює вирази та фрази з усіх сфер діяльності ЄС. Важливою характеристикою IATE є її спрямованість на професійних перекладачів, оскільки належне використання бази вимагає професійних знань цільової мови.

IATE функціонує як динамічний і колективний ресурс: пропозиції щодо перекладів вносяться самими перекладачами, що дозволяє створювати нові референції або доповнювати вже існуючі. Цей механізм підкреслює необхідність активної участі українських термінологів для забезпечення точності та лінгвокультурної адекватності термінології. Додатковим важливим ресурсом є EU Vocabularies, який у рамках ініціативи відкритих даних ЄС надає вільний публічний доступ до контрольованих словників, тезаурусів та онтологій у 23 офіційних мовах. Ці ресурси є фундаментально важливими для процесу

гармонізації української термінології.

Перехід України до інституціоналізованого підходу в перекладі *acquis* підтверджується розробкою спеціалізованих навчально-методичних посібників, зокрема *Manual on EU Translation into Ukrainian* (2024 р.), створеного у співпраці українських науковців та фахівців за підтримки ЄС [9]. Ці посібники надають як теоретичну базу, що охоплює право, мову та термінологію ЄС, так і практичні настанови щодо перекладу в українському контексті.

Нормативні посібники виконують функцію механізму лінгвістичного контролю та легітимації процесу правової інтеграції, що є критично важливим для заповнення термінологічних прогалів [55, с. 2]. Вони встановлюють обов'язкові технічні та стилістичні вимоги до перекладу, забезпечуючи послідовність та уніфікованість українських перекладів. Це стосується як структурних елементів правового акта (преамбули, постановляючої частини, речиталів), так і внутрішніх прескриптивних мовних норм. Наприклад, ці настанови чітко регламентують словотвір, встановлюючи неприпустимість використання активних дієприкметників із суфіксами -уч, -юч-, -ач- у термінологічних поєднаннях [9, с. 88].

Дотримання цих вимог гарантує, що лінгвістичні артефакти відповідають меті реформи державного управління та розбудови сильних інституцій [22, с. 80].

Таким чином, офіційні термінологічні настанови забезпечують, щоб юридична інтеграція була послідовною та уніфікованою, надаючи доктринальне джерело нормативного перекладу, пріоритетне над загальномовними словниками.

Однією з найбільш виражених особливостей стилю євро-текстів є тенденція до надмірного використання скорочень, що є проявом «економічного використання» мови [29]. Метою цього є підвищення ефективності передачі даних. Проте, ця тенденція створює значні перекладацькі та прагматичні виклики.

Основний ризик полягає у виникненні двозначності та ускладненні розуміння тексту. Неточний або неправильний переклад акронімів може змінити

або спантеличити початковий юридичний зміст. У науково-технічному та спеціалізованому дискурсі скорочення можуть мати різні традиції введення, написання та пунктуації. Багатокомпонентні терміни, хоча й забезпечують повноту та точність представлення концепції, є громіздкими, що призводить до їх скорочення. Це вимагає від перекладача врахування не лише лексичних правил, а й стилістичних стандартів, характерних для джерела.

Для мінімізації ризиків translation errors (помилки перекладу) та забезпечення точності, основними стратегіями адаптації інституційних скорочень є експлікація та нормалізація. Експлікація передбачає обов'язкове надання повного терміна при першому згадуванні. Нормалізація забезпечує використання затвердженого терміна, переважно з баз даних IATE або офіційних посібників.

Окрему увагу слід приділити адаптації латинських абревіатур та фраз (*ad hoc*, *ex post*, *pro rata*), які активно використовуються в інституційних текстах ЄС [56]. Стильові посібники ЄС містять чіткі вказівки щодо їх написання (наприклад, ніколи не використовувати дефіси). При перекладі українською мовою необхідно дотримуватися цих стильових вимог, застосовуючи транслітерацію або калькування, що відповідає традиції української юридичної термінології. Крім того, формування українських еквівалентів багатокомпонентних термінів має відповідати внутрішнім прескриптивним нормам, уникаючи, зокрема, заборонених дієприкметникових форм.

Переклад абревіатур є критичним прагматичним актом, оскільки скорочення в юридичному тексті являє собою конденсацію інституційної інтенції. Якщо неправильно експлікований або ненормалізований акронім призводить до двозначності, це прямо впливає на *felicity conditions* (умови успішності) правового акта. Застосовуючи експлікацію та нормалізацію, перекладач фактично виконує функцію де-амбігуації та юридичної інтерпретації, що потребує глибокого знання *acquis*.

2.2. Аналіз труднощів відтворення лінгвокультурних реалій та безеквівалентної лексики

Процес перекладу директив Європейського Союзу (ЄС) українською мовою виходить за межі простої міжмовної відповідності, трансформуючись у складну проблему лінгвокультурної медіації. Директиви, як акти вторинного права ЄС, що встановлюють обов'язкові цілі для держав-членів і вимагають обов'язкової транспозиції в національне законодавство, створюють особливий виклик [53]. Цей виклик детермінований наявністю значного корпусу безеквівалентної лексики та лінгвокультурних реалій, що відображають унікальну наднаціональну правову систему Європейського Союзу.

Труднощі у відтворенні термінології директив ЄС ґрунтуються на фундаментальних розбіжностях між правовими системами, культурними реаліями та лінгвістичними традиціями [28, с. 1631]. Аналіз концептуальної безеквівалентності повинен здійснюватися з урахуванням трьох взаємопов'язаних факторів: правового контексту, культурного підґрунтя та мовної специфіки.

Ключовим джерелом безеквівалентності є концептуальна розбіжність, спричинена різними правовими традиціями та структурою нормотворчого процесу. Правова термінологія ЄС містить значну кількість концептів, які не мають прямих еквівалентів у національних правових системах, зокрема в Україні. Наприклад, відмінності в розумінні таких базових інститутів, як право власності, інститут юридичних осіб або повноваження судової влади, можуть створювати значні перешкоди при перекладі.

Оскільки лінгвокультурні реалії позначають поняття, які об'єктивно відсутні в іншій культурі, перед перекладачем постає подвійне завдання: не лише передати семантику, але й відтворити національний колорит поняття [3, с. 38]. Відсутність референта (об'єкта, який позначає реалія) у правовій системі мови перекладу вказує на те, що безеквівалентність у сфері директив ЄС є, передусім, концептуальною, а не просто лексичною чи термінологічною проблемою. Це

означає, що перекладач повинен не просто підібрати слово, а адаптувати та пояснити ціле поняття.

У галузевому перекладі, особливо в юридичному контексті, перекладач функціонує не просто як лінгвістичний, а як культурний та правовий медіатор. Така роль вимагає не лише високої лінгвістичної кваліфікації, а й ґрунтовної предметної експертизи, культурної компетентності та глибокого розуміння правових та етичних наслідків перекладацьких рішень [30, с. 14].

Застосування функціоналістських теорій перекладу, зокрема Теорії Скопосу, є особливо актуальним для директив. Мета (скопос) перекладу директиви полягає в забезпеченні її правової ефективності та успішної транспозиції в українське національне право. Перекладач Директиви змушений передавати функціональний зміст правових понять, оскільки прямий переклад може не забезпечити необхідної юридичної точності [30, с. 8]. Враховуючи, що директиви встановлюють лише обов'язкові цілі, а вибір засобів їх досягнення залишається за державою-членом, переклад повинен бути максимально гнучким та адаптивним для інтеграції, що часто вимагає адаптації концептів до реалій національної правової системи [49, с. 72]. Таким чином, рішення перекладача безпосередньо впливають на процес правозастосування, юридичну визначеність та, зрештою, на правову справедливість у країні-реципієнті.

Європейський Союз, як унікальний наднаціональний орган управління, дотримується принципу лінгвістичного різноманіття, що передбачає юридичний переклад усіх правових актів на 24 офіційні мови. Кожна з цих версій має мати ідентичне юридичне значення та правовий ефект. Однак, саме цей імператив уніфікації створює ключову проблему: відсутність автентичних термінів та концептуальна амбівалентність (неоднозначність) [15, с. 43].

Проблема полягає в тому, що певні правові концепції в різних мовах можуть не мати ідентичних еквівалентів. Наприклад, англійський термін 'contract' може відповідати різним правовим концепціям у німецькій ('Vertrag') або французькій ('contrat') правових системах, залежно від контексту. Така ситуація посилює ризик неузгодженості між мовними версіями [15, с. 42].

У контексті перекладу директив на українську мову, будь-яка невідповідність або навіть незначна зміна в терміні може призвести до серйозних правових наслідків та стати підставою для глибокої правової невизначеності. Непрофесійний підхід до відтворення безеквівалентної лексики ЄС може спричинити ситуацію, коли національні суди та органи влади тлумачитимуть транспонований закон по-різному, підриваючи принцип рівності та єдності права.

Мова, яка використовується у законодавчих актах Європейського Союзу, отримала назву євролект. Для подолання труднощів перекладу та сприяння фаховій комунікації, фахівці розробили критерії європейської правничої мови, які вимагають максимальної простоти, зрозумілості та прозорості [2, с. 127]. Ключовим методологічним принципом є відомий принцип KISS (Keep It Short and Simple – дотримуватись стислості та простоти).

Однак, парадоксальність євролекту полягає в тому, що, незважаючи на прагнення до спрощення, його гібридний, наднаціональний та технічний характер часто робить його малозрозумілим для неспеціалістів, створюючи феномен «євротуману». Специфіка євролекту проявляється в низці лінгвістичних особливостей [2, с. 127]:

- Спеціальні юридичні терміни: реалії ЄС, які отримали назву євроніми. Своєрідні скорочення: наприклад, Europol (Європейська поліцейська служба), ESF (Європейський науковий фонд).
- Метафоричні терміни: використання міфологічних антропонімів для назв програм (Sokrates, Erasmus).
- Специфічні фразеологічні звороти: стандартизовані кліше.
- Номенклатурні одиниці та квазітерміни.

Це вказує на те, що завдання перекладача українською мовою полягає не лише у відтворенні лексики, але й у розвіюванні цього «євротуману», що вимагає застосування експлікативних методів для забезпечення прозорості. Євроніми є центральним об'єктом вивчення безеквівалентності у перекладі права ЄС. Вони представляють специфічні концепти та поняття, які є унікальними для правової

системи ЄС (*acquis communautaire*).

Класифікація євронімів охоплює [2, с. 128]:

- Семантичні неологізми: Існуючі слова, які набувають нових, специфічних для ЄС значень (наприклад, термін «директива» або «статут» у контексті ЄС).
- Синтагматичні неологізми: Часто використовують кольоропозначення (наприклад, «Біла книга», «Зелена книга»), які позначають конкретні стратегічні документи.

З точки зору функціонального навантаження, євроніми є стратегічно важливими, оскільки вони є основою для інтеграції. В ідеалі, ці спеціальні терміни мають запозичуватися та збагачувати цільову мову новими поняттями. Однак, їх неадекватне або невиправдане запозичення може призвести до «засмічення» мови та концептуальної плутанини. Таким чином, ухвалення сталих, уніфікованих перекладів євронімів є стратегічною вимогою для правової гармонізації України з ЄС, забезпечуючи послідовність на рівні термінологічних систем. Дослівний переклад євронімів без пояснення контексту вважається неприпустимим.

Термінологія Європейського Союзу, навіть якщо вона функціонує переважно через англійську мову (*lingua franca*), часто має гібридний характер. Багато термінів є результатом калькування з латинської або французької мов, що відображає історичне коріння континентальної правової традиції [34].

Ця гібридизація створює додаткові лінгвістичні труднощі. Навіть якщо лексична форма терміна здається зрозумілою носію української мови, його концептуальна глибина та функціональне навантаження можуть бути закорінені в чужій правовій традиції. Це вимагає від перекладача виходити за межі простої двомовної відповідності. Критично важливу роль відіграє контекст правового акта, який дозволяє ідентифікувати гібридну лексику та знайти найбільш точний функціональний переклад, що відповідає духу та цілям Директиви [49].

Концептуальна безеквівалентність виникає при перекладі основоположних понять, які визначають структуру правової системи.

Наприклад, у перекладі Директив часто виникають труднощі з концептами, пов'язаними з фінансовим правом, такими як Trust або Equity, які мають глибокі корені в англосаксонській системі права і не мають прямих аналогів у цивільно-правовій системі України.

Проблема часткової еквівалентності є особливо складною, оскільки створює ілюзію повної відповідності між термінами. Як вже зазначалося, термін, який має начебто прямий лексичний відповідник в українській мові, насправді може позначати інший правовий концепт або мати відмінне функціональне навантаження [15]. Для подолання цієї розбіжності перекладач повинен не просто перекладати слово, а передавати його функціональний зміст та правову роль.

Цей тип безеквівалентності охоплює унікальні структурні елементи та інституційні назви ЄС. Типологія правових актів: Критично важливо точно відтворити назви законодавчих актів, правильно розмежовуючи, наприклад, Директиви (які вимагають транспозиції) та Регламенти (які є прямо застосовними).

Структурні елементи Директив: Складність становить переклад таких елементів, як нумеровані «речиталі» – вступні положення, що передують оперативній частині Директиви. Хоча речиталі є юридично необов'язковими, вони мають вирішальне значення, оскільки суди часто використовують їх для тлумачення цілей законодавчого акта. Неточне відтворення речиталів українською мовою може призвести до спотвореного тлумачення всього імплементованого закону [41]. Номенклатурні одиниці та скорочення: Відтворення назв органів, програм та проектів (Europol, i2010, URBAN II) вимагає уніфікованого підходу. Дослівний переклад або проста транскрипція без пояснення контексту, особливо для метафоричних назв, є неприпустимим, оскільки посилює «євротуман».

Євролект активно використовує метафоричний код та специфічні фразеологізми. Це включає назви, що використовують міфологічні антропоніми (наприклад, освітні програми Sokrates чи Erasmus, або інформаційні мережі

EURYDICE). При перекладі цих одиниць необхідно не просто передати назву, а й зберегти асоціативний ряд та культурний колорит, закладений у назві Євросоюзом [3, с. 38]. Крім того, специфічні фразеологічні звороти, які набули стандартизованого значення в євролекті, вимагають послідовного калькування в українській правничій мові для забезпечення уніфікованої стилістики [2, с. 128].

Подолання безеквівалентності у перекладі директив ЄС вимагає застосування чітко регламентованих та послідовних стратегій, спрямованих на забезпечення не лише лінгвістичної, але й, насамперед, юридичної адекватності. Стратегії прямого переносу, включаючи запозичення, калькування та транслітерацію, є основними методами для інтеграції безеквівалентної лексики та євронімів у цільову мову [28, с. 1630]. В українській перекладацькій практиці щодо термінології ЄС активно використовується повне та часткове калькування терміносполучень.

Проте, використання прямого переносу вимагає особливої обережності. Хоча запозичення євронімів є необхідним для термінологічної уніфікації, просте, необґрунтоване запозичення може «засмічувати» мову та посилювати «євротуман» [2, с. 127]. Отже, для забезпечення юридичної точності та прозорості, ефективним рішенням є використання транслітерації (або запозичення) з обов'язковою анотацією (додатковим пояснювальним елементом) [28, с. 1634]. Такий підхід забезпечує нормативне запозичення, яке є легітимізованим і зрозумілим у межах української правової свідомості.

У випадках, коли прямий еквівалент або навіть часткове калькування не може передати функціональний зміст правового концепту (тобто, при абсолютній концептуальній безеквівалентності), незамінним стає описовий переклад, або експлікація. Описовий переклад дозволяє передати функціональний зміст складних правових понять, що є критичним для збереження юридичної точності при транспозиції директиви. Хоча мова ЄС прагне до стислості (принцип KISS), у ситуації, коли стислість загрожує юридичній точності та призводить до правової невизначеності, пріоритет повинен надаватися експлікації. Описовий метод забезпечує адекватне

розуміння концепту національним правозастосовником.

З огляду на високі ставки юридичного перекладу та необхідність підтримувати послідовність між 24 мовними версіями, управління термінологічною послідовністю є методологічним імперативом. Необхідність у сталості ускладнюється відсутністю автентичних термінів [15, с. 40]. Для забезпечення послідовності та подолання безеквівалентності, юридичний перекладач повинен володіти базовими знаннями відповідної правової системи, високим рівнем володіння двома юридичними мовами та користуватися спеціалізованими правовими словниками [28, с. 1632]. Управління послідовністю виходить за межі механічного використання глосаріїв; воно вимагає ретельного врахування контексту, який, особливо для гібридної лексики, дозволяє знайти найбільш точний переклад, що мінімізує правові ризики.

Адекватність перекладу директив ЄС вимірюється здатністю забезпечити безперешкодну фахову комунікацію та досягнення уніфікованого правового ефекту на національному рівні. Критерії європейської правничої мови (простота, зрозумілість, прозорість, стислість – принцип KISS) слугують орієнтиром для фінального вибору перекладацького рішення щодо безеквівалентних одиниць. Забезпечення прозорості є критично важливим для запобігання правовій невизначеності, яка може виникнути внаслідок амбівалентності термінів [15, с. 41]. Відповідно, при виборі між, наприклад, калькуванням та описом, перевага віддається рішенню, яке найкраще забезпечує функціональну відповідність та відповідає принципу KISS у контексті цільового правозастосування.

2.3. Стилiстико-прагматична адаптація тексту директиви до норм українського ділового мовлення

Сучасна парадигма перекладу правових текстів Європейського Союзу (ЄС), зокрема директив, демонструє чіткий відхід від традиційного буквалізму, який обмежувався пошуком суворої лінгвістичної відповідності. Акцент зміщується у бік функціональних, реципієнтоорієнтованих підходів. Ця зміна

зумовлена визнанням юридичного перекладу як акту правової комунікації, кінцевою метою якого є забезпечення еквівалентних ефектів у цільовій правовій системі.

У контексті перекладу директив, які є актами вторинного права ЄС та вимагають імплементації (транспозиції) у національне законодавство держав-членів або держав-кандидатів, функціональна еквівалентність набуває критичного значення [45, с. 52]. Перекладений текст повинен не просто передати зміст, а й функціонувати як автентичний, обов'язковий правовий документ відповідно до національних стандартів. Це передбачає, що забезпечення юридичної відповідності та стилістичної нормативності згідно з вимогами українського офіційно-ділового мовлення (ОДМ) має пріоритет над жорсткою лінгвістичною кореспонденцією з текстом джерела [4, с. 259].

Переклад директив належить до категорії інтерсистемного перекладу, оскільки він виступає посередником між автономним правовим порядком ЄС та національною правовою системою України, кожна з яких має унікальні правові та лінгвістичні традиції. Відповідно, стилістична адаптація є не естетичним вибором, а критично важливою прагматичною вимогою. Відхилення від норм ОДМ (навіть якщо вони є спробою точного відображення гібридності Євролекту) може призвести до стилістичної неприродності, що, своєю чергою, підриває зрозумілість та, як наслідок, юридичну чинність тексту для цільової аудиторії (національних суддів, адміністративних органів та суб'єктів права) [4].

Правовий дискурс ЄС, будучи багатомовним та мультикультурним, ґрунтується на принципі уніфікованого функціонування [45, с. 52]. Фундаментальною вимогою є забезпечення рівного лінгвістичного значення у всіх офіційних версіях, що є необхідною передумовою для однозначної інтерпретації та рівного ставлення до суб'єктів права. Щоб гарантувати цей принцип, передбачається, що всі автентичні тексти є рівними за значенням, ефектом та наміром [6, с. 468].

На практиці, юридично-лінгвістична фіналізація актів ЄС часто вимагає стандартизації та дотримання жорсткої візуальної еквівалентності, де структура,

кількість параграфів та розташування заголовків повинні збігатися в усіх мовних версіях. Ця політика лінгвістичної рівності іноді редукує переклад до буквального відтворення та лінгвістичної кореспонденції [6, с. 468].

Однак, цей підхід вступає у суттєвий конфлікт із національними традиціями складання законодавчих актів та необхідністю дотримання кодифікованих норм українського ОДМ. Мета перекладача – не просто скопіювати лінгвістичну форму джерела, а створити текст, який відповідає українським стандартам систематизації та досконалості нормативно-правового акту. Таким чином, виникає напруга: перекладач повинен забезпечити як наднаціональну уніфікацію (вимоги ЄС), так і відповідність національному стилю (вимоги України) [9, с. 64].

Вирішення цього конфлікту лежить у пошуку так званого Спільного Європейського Правового Дискурсу. Дослідження вказують, що мінімізація наслідків невизначеності перекладу досягається не через сувору уніфікацію форми, а через систему інтерпретаційних правил і методів, що гарантують ясність, узгодженість та зрозумілість права ЄС. Саме стилістико-прагматична адаптація є інструментом, що дозволяє вирівняти жанрову гібридність Євролекту до національних кодифікованих стандартів, забезпечуючи, щоб текст, не втрачаючи юридичної сили, був максимально інтегрований у цільову правову культуру [12, с. 50].

Правова мова ЄС, відома як Євролект, сформувала власний законодавчий стиль та термінологію, і визнається як окремий жанр. Його специфіка часто виникає через те, що тексти спочатку можуть бути розроблені носіями різних мов, а потім перекладені в 24 автентичні версії, що призводить до гібридності стилю. Ця гібридність створює значні стилістичні виклики, семантичні зрушення та розбіжність формулювань при перекладі в не-офіційні мови ЄС [45, с. 54].

Для України, яка перебуває на шляху європейської інтеграції, переклад директив є каталізатором для формування української версії Євролекту. Це передбачає не лише термінологічну роботу, а й забезпечення комплексної лінгвістичної стилістичної узгодженості у використанні кліше, граматичних

моделей та прагматики інституційного дискурсу [9, с. 103].

Таким чином, завдання стилістичної адаптації полягає у процесі конвергенції стилів. Необхідно вбудувати специфічну гібридну природу стилю ЄС у вже існуючу систему функціональних стилів та реєстрів української мови, забезпечуючи, що текст зберігає свою високу юридичну силу. Перекладач виступає у ролі посередника між різними правовими системами, якому необхідно досягти балансу: зберегти автентичні зміст та намір норми, запобігти смисловим викривленням та водночас забезпечити стилістичну нормативність українського правового документа [4, с. 258].

Прагматична адаптація текстів директив нерозривно пов'язана з явищем експлікації – тенденцією перекладів бути більш явними, ніж їхні джерела (гіпотеза експлікації). У теорії перекладу, зокрема за класифікацією Клауді (Klaudy, 1998), розрізняють чотири основні типи експлікації [48, с. 56]:

Обов'язкова: Викликана неминучими синтаксичними або семантичними розбіжностями між мовами.

Факультативна (Optional explicitation): Застосовується виключно з стилістичних причин для досягнення природності цільового тексту та уникнення його неприродності.

Прагматична: Реалізується, коли імпліцитна культурна або контекстуальна інформація робиться експліцитною, щоб забезпечити цільового адресата необхідним фоновим знанням.

Властива перекладу: Диктується природою самого перекладацького процесу і часто веде до зменшення двозначності.

У контексті перекладу правових актів ЄС на українську мову прагматична та факультативна експлікація набувають статусу жанрової необхідності. Факультативна експлікація, спрямована на уникнення неприродності, стає ключовим інструментом для забезпечення стилістичної нормативності ОДМ [4, с. 259]. Крім того, експлікація, особливо властива перекладу, виконує критичну юридичну функцію, оскільки вона сприяє зменшенню двозначності, надаючи одну чітку інтерпретацію висловлювання та обмежуючи інші можливі

тлумачення. Це безпосередньо корелює з вимогою ЄС щодо однозначної інтерпретації права, що є життєво важливим для забезпечення правової визначеності [48, с. 27]. Свідоме застосування експлікаційних стратегій дозволяє перекладачеві мінімізувати ризик зміни юридичного ефекту тексту, що є високим у правовому перекладі.

Необхідність у прагматичній експлікації безпосередньо корелює з концептуальною відстанню між правовими системами. Оскільки Україна має правову систему, відмінну від правопорядку ЄС, її аудиторія (юристи, адміністратори) часто не володіє неявним, контекстуальним або культурно-залежним знанням, яке є само собою зрозумілим для внутрішньої аудиторії ЄС [38]. Ця нестача фонових знань може призвести до значних неправильних тлумачень концептів.

Прагматична експлікація слугує інструментом лінгвокультурної медіації, вербалізуючи це неявне знання. Наприклад, якщо в тексті директиви згадується конкретна інституція ЄС, яка не має прямого функціонального аналога в українській системі, перекладач може додати мінімальні, але інформативні описові фрази, що роз'яснюють функцію чи статус референта [38]. Це запобігає змішуванню значень та плутанині щодо автономних концептів права ЄС при їх «імпорті» у національний контекст.

Стратегічна експлікація є обов'язковою при роботі з юридичною термінологією, яка не має прямих еквівалентів. Додавання кваліфікаторів або описових елементів допомагає досягти термінологічної точності та юридичної відповідності у випадках, коли концептуальний розрив є значним [4, с. 259]. Свідоме застосування прагматичної експлікації є ключовою частиною забезпечення того, що переклад зберігає комунікативний намір, необхідний для правильного функціонування норми у цільовому середовищі.

Таблиця 2.3.1. Класифікація та функціональне призначення типів експлікації у перекладі директив ЄС

Тип Експлікації (за Р.	Опис	Функціональне
------------------------	------	---------------

Клауді)		призначення в перекладі директив
Обов'язкова	Викликана синтаксичними та семантичними відмінностями мов.	Гарантування граматичної коректності та синтаксичної відповідності українській мові.
Факультативна	Викликана стилістичними міркуваннями, для уникнення неприродності тексту.	Стилістична нормалізація: забезпечення природності та відповідності ОДМ.
Прагматична	Вербалізація імпліцитного культурного або контекстуального знання.	Лінгвокультурна медіація: подолання концептуальної відстані правових систем та забезпечення однозначної інтерпретації.
Властива перекладу	Диктується самим процесом перекладу.	Зменшення двозначності та запобігання ризику зміни юридичного ефекту.

У юридичному перекладі директив ЄС вибір термінології та граматичних конструкцій має прямий вплив на іллокутивну силу акта, тобто на ступінь його обов'язковості або рекомендаційності [26, с. 268]. Ця модальність є ключовою для визначення юридичних наслідків імплементації.

Одним із найбільш значущих стилістичних викликів при перекладі директив є адекватна передача директивної сили та іллокутивного значення,

закладеного в модальних конструкціях джерела, насамперед через використання модального дієслова *shall* в англomовному Євролекті. Аналіз виявив, що перекладацькі трансформації можуть спричиняти суттєві прагматичні зсуви. Наприклад, вилучення модального дієслова *shall* при перекладі українською мовою призводить до заміни чіткої зобов'язальної модальності на епістемічне переконання про необхідність дотримання норми. Це перетворює експліцитні директиви на двонамірені асертиви, що критично знижує юридичну обов'язковість імплементації [26, с. 268].

Протилежний ефект спостерігається при неадекватній заміні. Переклад рекомендаційного модального дієслова *should* дієсловом категоричного зобов'язання «повинні» призводить до надмірного посилення директивної сили. Такий прагматичний зсув трансформує рекомендацію в безумовний імператив, що може суперечити оригінальній волі законодавця ЄС.

Ці прагматичні трансформації регулюються факторами іллокутивної прагматичної адаптації (IPA). Їх діяльність охоплює модифікацію умов підготовки та щирості мовленнєвого акта, які визначають, чи буде директива успішно реалізована в національному праві [26, с. 268].

З огляду на те, що юридична сила директиви залежить від точності граматичного та термінологічного вибору, перекладач юридичних текстів ЄС перестає бути нейтральним посередником. Він де факто стає суб'єктом, що опосередковує правотворчу волю ЄС, визначаючи ступінь правового зобов'язання в українському контексті. Неправильно перекладена модальність (наприклад, послаблення обов'язку) веде до недостатньої гармонізації та підриває мету політичної обумовленості і розбудови стійких державних інституцій [44].

Shall є ключовим маркером зобов'язання, але його переклад вимагає глибокої граматичної та прагматичної трансформації, оскільки український ОДМ уникає прямого калькування [9, с. 51]. Необхідність трансформації пояснюється тим, що точність передачі модальності визначає юридичний ефект та намір норми. У той час як *shall* може мати різний ступінь зобов'язання,

українська мова вимагає чіткого розмежування між імперативом, заборонаю та загальною вимогою. Наприклад, у перекладах на інші офіційні мови ЕС shall часто трансформується у форми теперішнього часу, які несуть зобов'язальний характер (X shall notify > X comunicano) [9, с. 120].

При перекладі українською мовою застосовуються такі стратегії: Для вираження загальних правил та зобов'язань, що стосуються невизначеного кола суб'єктів або процесу, переважно використовуються дієслова теперішнього часу (наприклад, «забезпечується», «визначається»). Для вираження конкретного, недвозначного обов'язку, покладеного на визначений суб'єкт, використовуються дієслова «зобов'язаний» або «має забезпечити».

Це прагматичне вирівнювання є критичним, оскільки воно гарантує, що модальність та намір норми зберігаються у стилістично прийнятній формі. Свідомий вибір еквівалента для shall дозволяє перекладачеві усунути потенційну двозначність, яка може бути притаманна джерельному тексту [48, с. 137].

Таблиця 2.3.2. Функціональні трансформації дієслова shall при перекладі директив українською мовою

Функція shall в ЕС-директиві	Прагматичний зміст (Іллокутивна сила)	Рекомендована трансформація в український ОДМ
X shall be prohibited	Обов'язкова заборона.	Дієслова теперішнього часу (забороняється), безособові форми (Не допускається).
X shall notify	Обов'язок вчинення дії.	Форми теперішнього часу (повідомляє), або «зобов'язаний повідомити»
Member States shall ensure	Імператив виконання.	Дієслова теперішнього часу (забезпечують), або

		форми «повинні забезпечити»
X shall be determined	Вимоги до процесу.	Пасивні конструкції з використанням «-ється» (визначається, встановлюється).

Ключовим аспектом стилістико-прагматичної адаптації є також забезпечення стилістичної нормативності перекладу згідно з вимогами українського офіційно-ділового стилю. Український правовий дискурс, як і більшість континентальних систем, характеризується високою кодифікацією мовних засобів, що вимагає дотримання численних мовних кліше та сталих конструкцій [4, с. 259].

У процесі транспозиції директиви перекладач зобов'язаний замінити «гібридні» та часто інноваційні формулювання Євролекту на кодифіковані вирази, які є усталеними в українській нормативно-правовій базі [45, с. 61]. Це не лише питання стилю, але й питання юридичної інтеграції: якщо текст імітує синтаксичні патерни джерела (наприклад, англійської мови), він ризикує бути сприйнятим як чужорідний, що ускладнює його ефективне застосування.

Забезпечення стилістичної узгодженості має здійснюватися на рівні граматичних моделей, прагматики та жанрових особливостей [9, с. 93]. Використання типових для ОДМ сталих конструкцій є формою факультативної експлікації, оскільки вона підвищує природність тексту і його прийнятність для цільової аудиторії, тим самим сприяючи кращій правозастосовній практиці.

Стилістична нормалізація вимагає також суттєвих синтаксичних трансформацій, що спрямовані на подолання лексико-граматичних особливостей Євролекту, які можуть бути чужорідними для українського законодавчого стилю [4]. Юридичні тексти ЄС часто характеризуються високою концентрацією номіналізації, багатокомпонентних термінів та складних синтаксичних ланцюгів.

Надмірна номіналізація (використання іменників замість дієслів для позначення дії) та громіздкі прийменникові конструкції в англomовному джерелі

призводять до збільшення синтаксичної ваги та зниження читабельності українського тексту. Це прямо суперечить меті досягнення когерентності та зрозумілості [6, с. 466]. Для подолання цієї проблеми застосовуються такі стратегії:

Девербалізація: Заміна іменних конструкцій динамічними дієслівними зворотами, що робить текст більш активним та чітким.

Розчленування (Segmentation): Поділ надто довгих і складних речень на коротші, логічно завершені сегменти. Це забезпечує кращу організацію інформації.

Ці синтаксичні корекції класифікуються як факультативна експлікація, оскільки вони виконуються з метою досягнення стилістичної природності. Проте їхній вплив є прагматичним: вони підвищують юридичну точність, запобігаючи смисловим викривленням, які можуть виникнути через невірний розподіл логічних зв'язків у перевантажених синтаксичних структурах [4, с. 259].

Стилістико-прагматична адаптація є кульмінаційним етапом, що забезпечує готовність перекладеного тексту директиви до інтеграції. Це вимагає від перекладача виходу за межі суто лінгвістичних завдань та виконання ролі ключового учасника законодавчо-мовної фіналізації. Перекладач виступає в ролі правового архітектора, який інтегрує положення ЄС у національне правове полотно.

Успіх цієї адаптації залежить від глибокої фахової співпраці. Вкрай важливим є залучення термінологів, юристів та галузевих експертів для забезпечення комплексної лінгвістичної та правової узгодженості. Передумовою для точної інтерпретації та, відповідно, для правильної стилістичної адаптації є проведення порівняльно-правового аналізу українського законодавства та *acquis* ЄС [6, с. 466].

Свідоме застосування прагматичної експлікації та синтаксичної нормалізації гарантує, що переклад не тільки точно передає зміст норми, але й дозволяє впровадити цінності та принципи ЄС у правозастосовну практику України. Зрештою, ретельна стилістико-прагматична адаптація є невід'ємною

частиною критичного процесу гармонізації українського законодавства з європейськими стандартами, досягаючи найвищої міри функціональної еквівалентності та забезпечуючи, що перекладена директива є готовою до транспозиції.

Розділ 3

ТРУДНОЩІ ВІДВОРЕННЯ ТА АДАПТАЦІЇ КУЛЬТУРНО-СПЕЦИФІЧНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ДИРЕКТИВ ЄС

3.1. Специфіка відтворення термінології та правових реалій у текстах директив ЄС

Процес європейської інтеграції України, що набув нової, екзистенційної динаміки після отримання статусу кандидата на членство в Європейському Союзі, вимагає безпрецедентного за масштабами та глибиною опрацювання масиву правових актів Європейського Союзу – *acquis communautaire*. Цей процес виходить далеко за межі механічного перекладу тексту з однієї мови на іншу; він являє собою складну процедуру транспозиції правових концептів, культурних реалій та інституційних механізмів, сформованих у полікультурному середовищі Європи, у національну правову систему України. Ключовим інструментом цієї адаптації є переклад директив ЄС, які, на відміну від регламентів, потребують імплементації в національне законодавство, що створює додаткові виклики для перекладача: текст має бути не лише еквівалентним оригіналу, але й органічно вписуватися в українську юридичну термінологію та стилістику.

У цьому розділі здійснено комплексний аналіз лінгвокультурних, граматичних та стилістичних труднощів, що виникають під час перекладу директив ЄС українською мовою. Емпіричною базою дослідження слугують тексти трьох фундаментальних директив, що регулюють різні сфери суспільного життя та економіки: **Директиви 2014/24/ЄС про державні закупівлі, Директиви (ЄС) 2019/1937 про захист викривачів та Директиви 2011/83/ЄС про права споживачів**, а також низки імплементаційних рішень, прийнятих Верховною Радою України (зокрема, Закони України «Про публічні закупівлі», «Про захист прав споживачів», «Про запобігання корупції»). Аналіз ґрунтується на зіставленні англійських оригіналів та офіційних українських перекладів, а також на доктринальних джерелах щодо теорії перекладу права ЄС.

Термінологічна система права Європейського Союзу є унікальним феноменом, який дослідники часто визначають як «євролект» – наднаціональний варіант мови, що характеризується специфічною лексикою, яка може відрізнятися від загальновживаної або навіть від юридичної мови окремих країн-членів (наприклад, юридичної англійської мови Великобританії чи Ірландії). Головною проблемою при перекладі термінології є необхідність відтворення понять, які або відсутні в українській правовій системі (безеквівалентна лексика), або мають інший обсяг значення (часткова еквівалентність). Складність перекладу посилюється явищем «декультуралізації» термінів у праві ЄС. Щоб забезпечити однакове тлумачення норм у 27 країнах-членах з різними правовими системами, законодавці ЄС часто використовують нейтральні терміни, уникаючи слів, що мають сильне національне забарвлення. Перекладач має розпізнати цей нейтральний термін і знайти йому адекватний відповідник в українській мові, який, з одного боку, передасть точний зміст, а з іншого – відповідатиме термінології, закріпленій в Угоді про асоціацію та національних законах.

У практичній частині цього дослідження, яка становить його ядро, ми детально розглянемо, як саме відбувалася адаптація ключових понять, застосувавши уніфікований формат аналізу для всіх трьох директив. Це дозволить виявити спільні патерни перекладацьких рішень та специфічні галузеві відмінності.

Для забезпечення репрезентативності та глибини аналізу було сформовано корпус текстів загальним обсягом понад 300 000 слів. До складу корпусу увійшли:

- **Директива 2014/24/ЄС** Європейського Парламенту та Ради від 26 лютого 2014 року про державні закупівлі та скасування Директиви 2004/18/ЄС. Цей документ є фундаментальним для сфери публічних фінансів та конкурентного права.
- **Директива 2011/83/ЄС** Європейського Парламенту та Ради від 25 жовтня 2011 року про права споживачів. Цей акт регулює відносини B2C

(business-to-consumer), особливо в контексті електронної комерції та дистанційних контрактів, що є критично важливим для інтеграції України в єдиний цифровий ринок ЄС.

- **Директива (ЄС) 2019/1937** Європейського Парламенту та Ради від 23 жовтня 2019 року про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства Союзу. Цей документ вводить абсолютно нові для української правової ментальності концепти захисту викривачів, вимагаючи не лише юридичної, а й соціолінгвістичної адаптації.

- Національне законодавство України: Закон України «Про публічні закупівлі», Закон України «Про захист прав споживачів» (у різних редакціях для відстеження динаміки), Закон України «Про запобігання корупції».

Дослідження спирається на поєднання якісних та кількісних методів аналізу. Ключовим методом є порівняльно-зіставний аналіз (contrastive analysis), який дозволяє виявити семантичні розбіжності між терміном оригіналу та його перекладом. Також застосовано метод контекстуального аналізу, оскільки значення багатьох термінів ЄС («trader», «operator», «undertaking») залежить від конкретного контексту директиви. Для класифікації перекладацьких трансформацій використано адаптовану таксономію, що включає стратегії доместикації (адаптації), форенізації (калькування), функціональної заміни та описового перекладу.

У цьому розділі представлено детальний розбір термінологічних одиниць, відібраних з текстів зазначених директив. Приклади переформатовано згідно з вимогами для забезпечення чіткості та структурної єдності. Аналіз об'єднано для всіх трьох директив, щоб продемонструвати наскрізні тенденції перекладу *acquis communautaire*. У дужках після кожного англійського терміну зазначено директиву, з якої взято приклад.

Перша група термінів стосується найменувань осіб та організацій, які є учасниками правовідносин. Це одна з найскладніших груп, оскільки вона вимагає узгодження статусів, визначених правом ЄС, з існуючою системою суб'єктів українського права (фізичні особи, юридичні особи, ФОПи, органи

влади). Розглянемо детальніше, як саме вирішуються ці термінологічні розбіжності, на прикладі ключових одиниць цієї групи:

1. *Contracting authorities means the State, regional or local authorities, bodies governed by public law or associations formed by one or more such authorities or one or more such bodies governed by public law [2, с. 59].* – До замовників належать органи державної влади, органи місцевого самоврядування та органи соціального страхування... а також юридичні особи (підприємства, установи, організації) та їх об'єднання, які забезпечують потреби держави або територіальної громади... Дослівний переклад «договірний орган» або «контрактуючий орган» є неприйнятним, оскільки в українському законодавстві (Закон «Про публічні закупівлі») цей суб'єкт визначається через функцію ініціювання закупівлі та витрачання бюджетних коштів, а не лише підписання договору. Термін «замовник» є усталеним гіперонімом в українській адміністративно-правовій традиції, що охоплює органи державної влади, місцевого самоврядування та інші визначені законом організації. Використання кальки «авторитет» (authority) було б грубою помилкою («хибні друзі перекладача»), що спотворює адміністративно-правовий статус суб'єкта. Перекладач свідомо відмовився від копіювання внутрішньої форми англійського терміна на користь терміна, який вже має чітку конотацію в національній правовій системі, забезпечуючи миттєве розуміння норми користувачами.

2. *Economic operator means any natural or legal person or public entity or group of such persons and/or entities, including any temporary association of undertakings, which offers the execution of works and/or a work, the supply of products or the provision of services on the market [59, с. 2].* – Учасник процедури закупівлі (далі – учасник) – фізична особа, у тому числі фізична особа – підприємець, юридична особа (резидент або нерезидент), яка подала тендерну пропозицію або взяла участь у переговорах у разі застосування переговорної процедури закупівлі. (Директива 2014/24/ЄС, ст. 2)

У праві ЄС цей термін є збірним поняттям (umbrella term), що включає підрядників (contractors), постачальників (suppliers) та надавачів послуг (service

providers). В українській мові термін «економічний оператор» звучить штучно і несе конотації митного права (Уповноважений економічний оператор). Тому, залежно від стадії процесу закупівлі, використовується «суб'єкт господарювання» (до подання тендерної пропозиції, як загальна категорія) або «учасник» (після подання пропозиції). Це дозволяє зберегти логіку національного законодавства, де правовий статус суб'єкта змінюється динамічно. Переклад демонструє глибоке розуміння процесуальної природи закупівель.

3. *Trader means any natural person or any legal person, irrespective of whether privately or publicly owned, who is acting, including through any other person acting in his name or on his behalf, for purposes relating to his trade, business, craft or profession in relation to contracts covered by this Directive [64]. – Суб'єкт господарювання протягом гарантійного строку несе перед споживачем відповідальність за будь-який недолік... (Директива 2011/83/ЄС, ст. 2)*

Директива визначає trader як будь-яку фізичну або юридичну особу, яка діє в цілях, пов'язаних з її торговою, діловою, ремісничою або професійною діяльністю. Прямий переклад «торговець» в українській мові має вужче побутове значення і не покриває, наприклад, надавачів комунальних послуг або виробників. Термін «суб'єкт господарювання», закріплений у Господарському кодексі України, ідеально покриває семантичне поле trader, включаючи юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців. Використання цього терміна дозволяє уникнути прогалин у регулюванні, коли певні категорії бізнесу могли б уникнути відповідальності через некоректну назву.

4. *Candidate means an economic operator that has sought an invitation or has been invited to take part in a restricted procedure, in a competitive procedure with negotiation... [62] – ...кваліфікаційний відбір кандидатів до динамічної системи закупівель...*

У процедурах закупівель важливо розрізняти того, хто подав заявку на участь у прекваліфікації (candidate), і того, хто подав тендерну пропозицію (tenderer). Українське законодавство імплементувало це розрізнення, використовуючи терміни «кандидат» (для процедур з обмеженою участю) та

«учасник» (як загальний термін). Це забезпечує точність у визначенні прав та обов'язків на різних етапах процедури.

Ця група охоплює терміни, що описують предмети договорів, типи угод та інструменти комунікації. Тут спостерігається висока частка калькування, оскільки багато концептів є продуктом розвитку єдиного цифрового ринку ЄС.

1. *Distance contract means any contract concluded between the trader and the consumer under an organised distance sales or service-provision scheme without the simultaneous physical presence of the trader and the consumer... [64]* – Договір, укладений на відстані – договір, укладений продавцем (виконавцем) із споживачем за допомогою засобів дистанційного зв'язку.

У Законі України «Про захист прав споживачів» використовується термін «договір, укладений на відстані», що є розгорнутою синтаксичною калькою. Однак у професійному дискурсі та нових законопроектах (про електронну комерцію) часто вживається компактніша калька «дистанційний договір». Обидва варіанти точно передають суть явища – відсутність фізичної присутності сторін у момент укладання угоди. Використання прикметника «дистанційний» є прикладом тенденції до мовної економії в українській юридичній мові. Важливо, що цей переклад чітко відмежовує такі договори від звичайних, запускаючи спеціальний режим захисту прав (наприклад, 14 днів на повернення).

2. *Durable medium means any instrument which enables the consumer or the trader to store information addressed personally to him in a way accessible for future reference... [64]* – Довготривалий носій інформації означає будь-який інструмент, який дозволяє споживачеві або продавцю зберігати інформацію, адресовану особисто йому, у спосіб, доступний для подальшого використання.

В оригіналі *medium* означає засіб або середовище. В українському перекладі додано слово «інформації» для семантичної завершеності (носій чого?). Термін є критичним для електронної комерції, оскільки визначає, в якій формі споживач має отримати умови договору (папір, USB, PDF-файл, електронний лист, який не можна змінити). Український переклад закріплює вимогу щодо незмінності та доступності інформації у майбутньому, що є

ключовою ознакою durability (тривалості/стійкості). Вибір слова «носій» замість «засіб» акцентує увагу на матеріальному або цифровому об'єкті зберігання.

3. *The Common Procurement Vocabulary (CPV) shall apply to all public contracts governed by this Directive. [62]* – Предмет закупівлі визначається замовником у порядку, встановленому Уповноваженим органом, із застосуванням Єдиного закупівельного словника, затвердженого у встановленому законодавством порядку.

Слово *Common* (спільний) перекладається як «Єдиний», підкреслюючи нормативну обов'язковість використання цього класифікатора всіма замовниками в Україні (та ЄС). Прямий переклад «Спільний словник» міг би створити враження добровільності або колективної творчості. Варіант «Єдиний» підсилює регуляторну функцію терміна, вказуючи на його уніфікуючий характер для всієї системи державних фінансів.

4. *Digital content means data which are produced and supplied in digital form [61].* – Цифровий контент – це дані, які створюються і надаються в цифровій формі.

У законодавстві України тривалий час конкурували терміни «вміст» (питомий український) та «контент» (запозичення). Останні зміни до цивільного законодавства та законодавства про захист прав споживачів (зокрема імплементація Директиви про цифровий контент 2019/770) свідчать про тенденцію до використання терміна «цифровий контент» або «цифрова річ». Переклад цього терміна є критичним, оскільки він визначає сферу дії прав споживача на повернення та гарантійний ремонт нематеріальних благ (програмного забезпечення, файлів).

5. *Member States shall ensure that legal entities in the private and public sector establish channels and procedures for internal reporting and for follow-up (internal reporting channels) [63].* – Внутрішні канали повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень... (Директива 2019/1937, ст. 8)

Термін позначає механізми, створені всередині організацій для подання

інформації про порушення. Український переклад є точним і прозорим. Слово «канал» у цьому контексті набуває термінологічного значення (засіб комунікації), що є метафоричним перенесенням, закріпленим у законі. Це дозволяє охопити як фізичні скриньки, так і електронні платформи чи телефонні лінії.

Ця категорія включає абстрактні поняття, назви процесів та критеріїв оцінки. Тут найчастіше застосовуються стратегії адаптації та семантичного зсуву.

1. *Without prejudice to national laws, regulations or administrative provisions concerning the price of certain supplies or the remuneration of certain services, contracting authorities shall base the award of public contracts on the most economically advantageous tender [62].* – Без шкоди для національних законів, нормативних актів чи адміністративних положень щодо ціни певних товарів або винагороди за певні послуги, замовники повинні укладати державні контракти на основі найбільш економічно вигідної пропозиції. (Директива 2014/24/ЄС, ст. 67).

Цей термін є концептуальним ядром реформи закупівель, змінюючи фокус з «найнижчої ціни» на співвідношення «ціна-якість» (best price-quality ratio). Переклад точно відтворює структуру оригіналу, закріплюючи новий підхід в українській практиці, де оцінюються також життєвий цикл, екологічні та соціальні аспекти. Збереження структури терміна є важливим для підтримки зв'язку з європейською практикою тлумачення цього критерію судами ЄС. Це сигнал для ринку про те, що дешевизна більше не є єдиним критерієм.

2. *Life-cycle costing shall to the extent relevant cover parts or all of the following costs over the life cycle of a product, service or works... [62]* – Критеріями оцінки є:... вартість життєвого циклу або ціна разом з іншими критеріями оцінки... (Директива 2014/24/ЄС, ст. 68)

Переклад вводить економічний термін у правове поле. Дослівний переклад є точним і зрозумілим. Він вимагає від замовників рахувати не лише ціну купівлі, а й витрати на використання, обслуговування та утилізацію. Термін успішно

функціонує в українському законодавстві, стимулюючи «зелені» закупівлі.

3. *The concept of conflicts of interest shall at least cover any situation where staff members of the contracting authority... have, directly or indirectly, a financial, economic or other personal interest which might be perceived to compromise their impartiality and independence in the context of the procurement procedure [62]. – Конфлікт інтересів - наявність приватного інтересу у працівника замовника чи будь-якої особи або члена службового (посадового) органу замовника, який має вплив на прийняття рішення щодо закупівлі, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття рішень. (Директива 2014/24/ЄС, ст. 24)*

Термін є універсальним для міжнародного права. В Україні він отримав детальне визначення в антикорупційному законодавстві (потенційний та реальний конфлікт інтересів). Переклад директиви у цій частині повністю спирається на вже існуючу в національному праві дефініцію, що забезпечує узгодженість між сферою закупівель та сферою запобігання корупції.

На основі аналізу вибірки з понад 100 ключових термінологічних одиниць трьох директив було виявлено таке відсоткове співвідношення застосованих перекладацьких стратегій. Дані згруповано в діаграму для наочності.

Рис. 3.1. Застосовані перекладацькі трансформації для директив ЄС

Загальний обсяг проаналізованого матеріалу включає 3 директиви та 4 закони України. Виявлено, що стратегія функціональної заміни (35%) є найбільш поширеною. Це свідчить про те, що українська правова система є достатньо розвиненою і має власні відповідники для більшості європейських понять. Високий відсоток калькування (30%) пояснюється необхідністю введення нових понять, особливо у сфері цифрової економіки та екології, де національне право відстає від європейського. Описовий переклад (20%) застосовується там, де існують суттєві культурні або правові розбіжності (наприклад, інститут викривачів).

Аналіз текстів дозволяє виділити три ключові тенденції у перекладі правничої термінології ЄС українською мовою:

1. Декультуралізація та нейтралізація vs Національна традиція.

Законодавство ЄС часто використовує «стерильні», нейтральні терміни (undertaking замість company, economic operator замість contractor), щоб уникнути прив'язки до правової системи конкретної країни-члена. Українські перекладачі та законодавці часто стикаються з дилемою: зберегти цю нейтральність (що може зробити закон незрозумілим) чи адаптувати термін під звичні національні категорії.

- *Результат:* У сфері закупівель перемогла адаптація (Замовник, Учасник), що зробило закон «живим» та робочим. У сфері захисту споживачів спостерігається більше калькування, що пов'язано з новизною регульованих відносин (цифровий контент).

2. Проблема концептуальних лакун та «хибних друзів».

Термін Facilitator у Директиві про викривачів виявив глибоку концептуальну прірву. В українській ментальності допомога у повідомленні про порушення часто сприймалася через призму кримінальної субкультури («стукачество»). Переклад тут мав виконати просвітницьку місію. Відмова від терміна «пособник» на користь описової конструкції «особа, яка сприяє» є

свідомим кроком для уникнення криміналізації образу помічника викривача.

Аналогічно, термін *Contracting authority* міг би бути помилково перекладений як «Контрактний орган», але перекладачі вірно ідентифікували функцію суб'єкта, обравши термін «Замовник».

3. Термінологічна уніфікація та стандартизація.

Дослідження виявило випадки неузгодженості термінології між різними актами. Наприклад, поняття *withdrawal* в одному контексті перекладається як «відмова», в іншому як «розірвання». Термін *trader* має різні відповідники в залежності від того, чи йдеться про податкове право, чи про захист прав споживачів. Однак спостерігається позитивна динаміка: нові закони (прийняті після 2019 року) демонструють вищий рівень уніфікації з термінологією Угоди про асоціацію.

1. Директива 2014/24/ЄС (Закупівлі):

Характеризується високим рівнем доместикації. Оскільки сфера держзакупівель в Україні жорстко регулюється і пов'язана з використанням бюджетних коштів, терміни ЄС «підганяються» під існуючий понятійний апарат Бюджетного кодексу та адміністративного права (*замовник, торги, скарга*), щоб забезпечити безперервність фінансових процесів.

2. Директива 2011/83/ЄС (Споживачі):

Характеризується калькуванням. Сфера захисту прав споживачів в цифрову епоху вимагає введення нових понять, які раніше не існували в українському праві (*цифровий контент, дистанційний договір, інтероперабельність*). Тут українська мова виступає реципієнтом, запозичуючи концепти разом з їхніми назвами.

3. Директива 2019/1937 (Викривачі):

Характеризується соціально-семантичним конструюванням. Переклад тут виконує функцію зміни суспільної парадигми. Вибір терміна «Викривач» замість «інформатор» є стратегічним рішенням, спрямованим на легітимізацію цього інституту в очах суспільства. Це приклад того, як переклад формує нову правову культуру.

3.2. Труднощі відтворення синтаксично-граматичних структур

Синтаксис директив ЄС відзначається високим ступенем складності, наявністю розгалужених речень з численними підрядними частинами та специфічним вживанням модальних дієслів. Переклад цих структур вимагає не лише збереження змісту, але й адаптації до норм української мови, яка має іншу типологічну будову (синтетичну, на відміну від аналітичної англійської).

Однією з найдискусійніших проблем перекладу юридичних текстів з англійської є передача модального дієслова “*shall*”. У директивах ЄС воно виконує функцію імперативу, позначаючи юридичний обов’язок держави або суб’єкта. В українській традиції нормопроекування (на відміну від англосаксонської) уникають майбутнього часу для вираження обов’язку, віддаючи перевагу теперішньому часу дійсного способу, що підкреслює постійний і безперервний характер дії норми.

1. *Member States shall ensure that...* [62; 63; 64] – Держави-члени забезпечують, що... (у Директивах – 2014/24/ЄС, 2019/1937, 2011/83/ЄС)

Заміна часу: Future Indefinite → Present Indefinite. Переклад «забезпечують» констатує обов’язок як факт об’єктивної реальності. Варіант «повинні забезпечити» також зустрічається, але вважається менш бажаним у кодифікованих актах, оскільки додає відтінок морального, а не лише юридичного обов’язку.

2. *This Directive shall apply to...* [62; 63; 64] – Ця Директива застосовується до... (в усіх Директивах – 2014/24/ЄС, 2019/1937, 2011/83/ЄС)

Пасивізація через зворотне дієслово. *Shall apply* перекладається не «застосовуватиметься», а «застосовується». Це стандартна формула визначення сфери дії акту (Scope).

3. *It shall be prohibited to sell...*[64] – Забороняється продавати... (Директива 2011/83/ЄС про права споживачів)

Безособова конструкція. Англійський пасив (*It shall be prohibited*)

трансформується в українську безособову форму на -ся («Забороняється»). Це надає нормі категоричного, імперативного характеру, що не залежить від виконавця дії.

4. *Valid driving licences... shall be recognised – Дійсні посвідчення водія... визнаються (Регламент (ЄС) 2022/1280 щодо України)*

Заміна пасиву на зворотний стан. Використання форми «визнаються» замість «будуть визнані» підкреслює автоматизм процесу визнання українських прав у ЄС у контексті тимчасового захисту.

5. *Notices shall be published not later than... [62] – Оголошення оприлюднюються не пізніше ніж... (Директива 2014/24/ЄС про державні закупівлі)*

Уникнення конструкції «мають бути». Переклад «оприлюднюються» є більш динамічним і природним для українського офіційно-ділового стилю, ніж громіздке «мають бути оприлюднені».

6. *Member States shall bring into force... [62; 63; 64] – Держави-члени вводять в дію... (в усіх Директивах – 2014/24/ЄС, 2019/1937, 2011/83/ЄС)*

Стандартна формула транспозиції. Використовується для позначення обов'язку імплементації. Знову ж таки, теперішній час підкреслює невідворотність дії.

7. *The Commission shall establish... [62; 63; 64] – Комісія встановлює... (в усіх Директивах – 2014/24/ЄС, 2019/1937, 2011/83/ЄС)*

Інституційний обов'язок. Пряма вказівка на повноваження органу ЄС. Використання теперішнього часу тут також слугує для опису компетенції.

8. *Where necessary, this information shall also be supplied... [64] – У разі необхідності ця інформація також надається.. (Директива 2011/83/ЄС про права споживачів)*

Умовна конструкція. *Where necessary* перекладається як «У разі необхідності» або «За необхідності», а дієслово знову трансформується у зворотну форму теперішнього часу.

9. *Member States shall take the necessary measures... [62; 63; 64] –*

Держави-члени вживають необхідних заходів... (в усіх Директивах – 2014/24/ЄС, 2019/1937, 2011/83/ЄС)

Керування відмінками. В українській мові дієслово «вживати» вимагає додатка в родовому відмінку (*заходів*), що є важливою граматичною деталлю, яку часто ігнорують недосвідчені перекладачі, вживаючи знахідний (*заходи*).

10. *This Decision shall enter into force...[62; 63; 64] – Це Рішення набирає чинності... (в усіх Директивах – 2014/24/ЄС, 2019/1937, 2011/83/ЄС)*

Термінологічна точність. Калька з російської «вступає в силу» є грубою помилкою. Єдиний правильний варіант у правничій українській мові – «набирає чинності».

Тексти директив ЄС насичені пасивним станом (*Passive Voice*), який дозволяє змістити акцент з виконавця на саму дію або об'єкт регулювання. Українська мова, хоч і має засоби вираження пасиву (форми на -но/-то, пасивні дієприкметники), стилістично тяжіє до активних або зворотних конструкцій. Надмірне вживання пасивних дієприкметників (наприклад, «затверджений план») може зробити текст важким для сприйняття і навіть штучним.

Крім того, англійські юридичні речення часто є надзвичайно довгими та складними (так звані *snake sentences*), що містять численні вставні конструкції та уточнення. При перекладі українською мовою часто виникає необхідність у парцеляції (розщепленні) одного складного речення на два або більше для збереження прозорості змісту.

1. *...information may be withheld from publication where...[62] – ...інформація може не оприлюднюватися у випадках, коли... (Директива 2014/24/ЄС про державні закупівлі)*

Депасивізація. Пасивна конструкція *be withheld* (бути утриманим) замінюється на зворотне дієслово «не оприлюднюватися». Це змінює фокус з дії утримання (суб'єктом) на стан інформації (доступність).

2. *...tenders recognised to be the best one...[62] – ...тендерні пропозиції, визнані найкращими... (Директива 2014/24/ЄС про державні закупівлі)*

Збереження пасиву. У цьому випадку використання пасивного

дієприкметника «визнані» є виправданим, оскільки йдеться про статус об'єкта, наданий у результаті процедури оцінювання.

3. *Without prejudice to the authorisation requirements... [64]* – Без шкоди для вимог щодо авторизації... / Не порушуючи вимог.. (Директива 2011/83/ЄС про права споживачів)

Стала прийменникова конструкція. Англійський зворот *Without prejudice* є класичним маркером юридичного тексту. Варіант «Без шкоди для» є калькою, що стала нормою в перекладах актів ЄС. Варіант «Не порушуючи» є більш літературним, але менш точним юридично, оскільки *prejudice* тут означає саме вплив на дієвість іншої норми.

4. *Having regard to the Treaty... [62; 63; 64]* – Враховуючи Договір... / На підставі Договору... (в усіх Директивах – 2014/24/ЄС, 2019/1937, 2011/83/ЄС)

Функціональна заміна. *Participle I* у преамбулах виконує роль обґрунтування. Українська мова використовує дієприслівник «Враховуючи» або прийменникову конструкцію «На підставі», що краще передає причинно-наслідковий зв'язок.

5. *Acting in accordance with the ordinary legislative procedure [62; 63; 64]* – Діючи згідно зі звичайною законодавчою процедурою (в усіх Директивах – 2014/24/ЄС, 2019/1937, 2011/83/ЄС)

Дієприслівниковий зворот. Підкреслює процесуальну природу дій інституцій ЄС (Парламенту та Ради) під час прийняття акту.

6. *...contracts concluded between consumers and traders [64]* – ...договори, укладені між споживачами та торговцями (Директива 2011/83/ЄС про права споживачів)

Постпозитивне означення. В англійській мові дієприкметниковий зворот *concluded between* стоїть після іменника. В українській це також можливо, і такий порядок слів зберігається для логічного наголосу.

7. *...entities operating in the water, energy... sectors [62]* – ...суб'єкти, що провадять діяльність у секторах водопостачання, енергетики... (Директива 2014/24/ЄС про державні закупівлі)

Експлікація (розгортання). Активний дієприкметник *operating* не може бути перекладений як «оперуючі» (це груба калька). Тому використовується підрядне означальне речення «що провадять діяльність», що є нормою української літературної мови.

8. *Unless otherwise specified by law [62] – Якщо інше не передбачено законом (Директива 2014/24/ЄС)*

Умове підрядне речення. Лаконічна англійська фраза розгортається в повне підрядне речення умови. Це стандартна формула для вираження диспозитивності норми.

9. *The natural person concerned must belong to... [63] – Відповідна фізична особа повинна належати до... (Директива (ЄС) 2019/1937)*

Перестановка (інверсія). Означення *concerned* (відповідний/зацікавлений) в англійській стоїть у постпозиції. В українській мові прикметник переноситься у препозицію перед іменником для збереження природного порядку слів.

10. *...are unlikely to be complied with..[62]. – ...навіть чи будуть дотримані... (Директива 2014/24/ЄС про державні закупівлі)*

Перебудова присудка. Конструкція *Complex Subject (are unlikely to)* не має аналога. Перекладач використовує вставне слово «навіть чи» та майбутній час пасивного стану, щоб передати модальність ймовірності.

Аналіз синтаксичних трансформацій показує, що головною метою перекладача є не копіювання граматичної форми, а відтворення логічної структури норми. Особливо важливим є уникнення «англомовного» синтаксису в українському тексті (нагромадження іменників, надмірне вживання пасивів), що може призвести до двозначності тлумачення закону.

3.3. Відтворення стилістичних аспектів

Стиль директив ЄС є рафінованим зразком офіційно-ділового мовлення, що отримав назву «євролект». Його характерними рисами є безособовість, висока щільність термінології, стандартизація структурних елементів та

нейтральність тону. Український переклад повинен відповідати високим стандартам національної правничої лінгвістики, уникаючи при цьому канцеляризмів радянського зразка та надмірної емоційності.

Кожна директива ЄС має жорстку макроструктуру, яка включає заголовок, преамбулу (що складається з посилань на правову базу – *citations* та мотивувальної частини – *recitals*), основну частину (*enacting terms*) та заключні положення. Переклад цих елементів регламентується суворими правилами та усталеними кліше, відступ від яких вважається помилкою.

1. *Having regard to the proposal from the European Commission [62; 63; 64] – Враховуючи пропозицію Європейської Комісії (в усіх Директивах – 2014/24/ЄС, 2019/1937, 2011/83/ЄС)*

Кліше преамбули. Стандартний початок цитації. Використання дієприслівника «Враховуючи» є стилістично нейтральним і загальноприйнятим.

2. *After transmission of the draft legislative act to the national parliaments [62; 63; 64] – Після передачі проєкту законодавчого акта національним парламентам (в усіх Директивах – 2014/24/ЄС, 2019/1937, 2011/83/ЄС)*

Номіналізація. Процес *transmission* передається віддіслівною іменниковою конструкцією. Це додає тексту офіційності та статичності, характерної для документів.

3. *Acting in accordance with the ordinary legislative procedure [62; 63; 64] – Діючи згідно зі звичайною законодавчою процедурою (в усіх Директивах – 2014/24/ЄС, 2019/1937, 2011/83/ЄС)*

Урочиста формула. Використовується для підкреслення легітимності процедури прийняття акту. Слово «звичайна» (*ordinary*) тут є терміном, що позначає процедуру спільного прийняття рішень Радою та Парламентом.

4. *Whereas: [62; 63; 64] – Оскільки (в усіх Директивах – 2014/24/ЄС, 2019/1937, 2011/83/ЄС)*

Логічний конектор. Вводить мотивувальну частину (*Recitals*). В українських перекладах це слово часто виділяється в окремий рядок, і кожен наступний пункт преамбули починається з нього або логічно продовжує цю

думку. Це ключовий елемент аргументації акту.

5. *This Directive is addressed to the Member States [62; 63; 64]* – Ця Директива адресована державам-членам (в усіх Директивах – 2014/24/ЄС, 2019/1937, 2011/83/ЄС)

Завершальна формула. Лаконічна і директивна фраза, що визначає коло адресатів. Вона підкреслює, що директива не діє прямо на громадян, а вимагає дій від держав.

6. *Done at Brussels, [62; 63; 64]* – Вчинено в Брюсселі, (в усіх Директивах – 2014/24/ЄС, 2019/1937, 2011/83/ЄС)

Архаїзм/Високий стиль. Слово *Done* перекладається як «Вчинено», а не «Зроблено» чи «Підписано». Це данина дипломатичній традиції, що надає акту ваги міжнародного договору.

7. *For the European Parliament / The President [62; 63; 64]* – За Європейський Парламент / Голова (в усіх Директивах – 2014/24/ЄС, 2019/1937, 2011/83/ЄС)

Інституційна титулатура. *President* стосовно Європарламенту перекладається як «Голова», щоб уникнути плутанини з главами держав (Президентами). Це важливий нюанс інституційного перекладу.

8. *Text with EEA relevance [62; 63; 64]* – Текст, що стосується ЄЕЗ (в усіх Директивах – 2014/24/ЄС, 2019/1937, 2011/83/ЄС)

Маркер сфери дії. Абревіатура ЄЕЗ (Європейська Економічна Зона) має бути відомою читачеві. Ця примітка вказує на поширення дії акту на Норвегію, Ісландію та Ліхтенштейн.

9. *...hereinafter referred to as... [62; 63; 64]* – ...далі – /...надалі – (в усіх Директивах – 2014/24/ЄС, 2019/1937, 2011/83/ЄС)

Спрощення канцеляризму. Громіздка англійська конструкція *hereinafter referred to as* в українській мові часто замінюється лаконічним «далі – [скорочена назва]» у дужках. Це робить текст менш захаращеним.

10. *Having regard to the opinion of the Committee of the Regions [62; 63; 64]* – Враховуючи думку Комітету Регіонів (в усіх Директивах – 2014/24/ЄС,

2019/1937, 2011/83/ЄС)

Капіталізація. Назви інституцій та органів ЄС (Комітет Регіонів) в українській мові пишуться з великої літери, що є вимогою протоколу та офіційного стилю.

Директиви ЄС існують не ізольовано; вони є частиною величезної мережі взаємопов'язаних текстів. Це виражається через численні перехресні посилання (*cross-references*), застереження та відсилки. Адекватне відтворення цих зв'язків (когезії) є критичним для цілісності правової матерії.

1. *Subject to the provisions of...* [62; 63; 64] – З урахуванням положень... / Відповідно до положень... (в усіх Директивах – 2014/24/ЄС, 2019/1937, 2011/83/ЄС)

Обмежувальне застереження. Вказує на ієрархію норм: дана норма діє лише настільки, наскільки це дозволяє інша (вищого порядку). Переклад має чітко передавати цю залежність.

2. *Without prejudice to...* [62; 63; 64] – Без шкоди для... (в усіх Директивах – 2014/24/ЄС, 2019/1937, 2011/83/ЄС)

Збереження юридичної сили. Означає, що нова норма не скасовує і не обмежує дію згаданої норми. Це критично важливо при колізії норм.

3. *For the purposes of this Directive* [62; 63; 64] – Для цілей цієї Директиви (в усіх Директивах – 2014/24/ЄС, 2019/1937, 2011/83/ЄС)

Цільове обмеження (Scope). Вводить розділ дефініцій, обмежуючи значення термінів лише контекстом даного документу. Не варто перекладати «з метою», бо йдеться про семантику, а не інтенцію.

4. *Notwithstanding paragraph 2* [62; 63; 64] – Незважаючи на положення пункту 2 (в усіх Директивах – 2014/24/ЄС, 2019/1937, 2011/83/ЄС)

Протиставлення/Виняток. Вводить спеціальну норму, яка діє всупереч загальній нормі, викладеній у попередньому пункті.

5. *As referred to in...* [62; 63; 64] – Зазначений у... / Про який йдеться у... (в усіх Директивах – 2014/24/ЄС, 2019/1937, 2011/83/ЄС)

Анафоричне посилання. Повертає читача до раніше згаданого об'єкта чи

норми. Забезпечує зв'язність тексту.

6. *In particular* [62; 63; 64] – Зокрема (в усіх Директивах – 2014/24/ЄС, 2019/1937, 2011/83/ЄС)

Конкретизація. Вводить невичерпний перелік прикладів або виділяє найважливіший елемент.

7. *Where appropriate* [62; 63; 64] – У відповідних випадках / Де це доцільно (в усіх Директивах – 2014/24/ЄС, 2019/1937, 2011/83/ЄС)

Ситуативна гнучкість. Дозволяє державам-членам застосовувати норму на власний розсуд залежно від обставин.

8. *Unless otherwise provided* [62; 63; 64] – Якщо інше не передбачено (в усіх Директивах – 2014/24/ЄС, 2019/1937, 2011/83/ЄС)

Універсальне застереження. Стандартна формула диспозитивності.

9. *Mutatis mutandis* [62; 63; 64] – *Mutatis mutandis* / З відповідними змінами (в усіх Директивах – 2014/24/ЄС, 2019/1937, 2011/83/ЄС)

Латинізм. Вживається для позначення застосування норми за аналогією. В українських текстах часто залишається латиною або перекладається описово.

10. *Inter alia* [62; 63; 64] – Серед іншого (в усіх Директивах – 2014/24/ЄС, 2019/1937, 2011/83/ЄС)

Латинізм. Вживається для позначення неповноти переліку. Переклад «серед іншого» є стилістично нейтральним і зрозумілим.

Таким чином, у підрозділі схарактеризовано стилістичні та структурно-композиційні особливості «євролекту», які вимагають від перекладача суворого дотримання стандартів офіційно-ділового мовлення та відтворення жорсткої макроструктури правових актів. Визначено, що ключовим завданням є забезпечення відповідності перекладу усталеним протокольним формулам і кліше при одночасній відмові від архаїчних канцеляризмів на користь сучасної української правничої термінології. Окрему увагу зосереджено на важливості адекватної передачі засобів текстової когезії та логічних конекторів, що гарантує збереження внутрішньої цілісності, юридичної сили та ієрархії норм у процесі адаптації законодавства ЄС.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній роботі здійснено комплексне дослідження лінгвокультурних, термінологічних та стилістичних аспектів перекладу директив Європейського Союзу українською мовою. За результатами проведеного аналізу встановлено, що переклад актів вторинного права ЄС є складним міждисциплінарним процесом, який виходить за межі суто лінгвістичного кодування і трансформується у процедуру лінгвокультурної медіації та правової транспозиції. Доведено, що успішна інтеграція *acquis communautaire* в національну правову систему залежить від здатності перекладача подолати фундаментальну асиметрію між правовими системами та мовними картинами світу.

Теоретичний аналіз дозволив визначити директиву ЄС як унікальний гібридний жанр інституційного дискурсу, що поєднує нормативно-правові приписи з елементами дипломатичного мовлення. З'ясовано, що ключовою теоретичною проблемою є концептуальна розбіжність правових понять у європейській та українській традиціях. У роботі обґрунтовано доцільність застосування функціонального підходу (теорії Скопосу) та телеологічного методу, згідно з якими пріоритетом перекладу є не формальна тотожність тексту, а забезпечення еквівалентності правових наслідків та збереження мети законодавчого акта в новій юридичній системі.

Емпіричну базу дослідження склала вибірка з понад 100 ключових термінологічних одиниць трьох директив (2014/24/ЄС, 2011/83/ЄС, 2019/1937). Кількісний аналіз перекладацьких стратегій засвідчив, що домінуючим способом відтворення терміносистеми ЄС є функціональна заміна, частка якої становить 35%. Це підтверджує прагнення перекладачів інтегрувати європейські поняття в існуюче правове поле України (наприклад, *Contracting authority* – *Замовник*). На другому місці знаходиться калькування (30%), що пояснюється необхідністю заповнення лакун у національній правовій системі новими поняттями (*Distance contract* – *Дистанційний договір*). Стратегії описового перекладу (20%), адаптації

(10%) та запозичення (5%) застосовуються рідше і слугують допоміжними інструментами для передачі безеквівалентної лексики та специфічних реалій.

Порівняльний аналіз тексту директив виявив залежність вибору стратегії від правової сфери документа:

1. У сфері публічних закупівель (Директива 2014/24/ЄС) спостерігається високий рівень доместикації. Термінологія ЄС адаптується до понятійного апарату Бюджетного кодексу України задля забезпечення безперервності фінансових процесів.

2. У сфері прав споживачів (Директива 2011/83/ЄС) переважає калькування. Це зумовлено необхідністю імплементації новітніх цифрових понять (*цифровий контент, інтероперабельність*), для яких українська мова виступає реципієнтом.

3. У сфері захисту викривачів (Директива 2019/1937) переклад виконує функцію соціально-семантичного конструювання. Використання терміна «*викривач*» замість стилістично маркованого «інформатор» є стратегічним рішенням, що легітимізує цей інститут і формує нову правову культуру.

Вагомим результатом роботи став аналіз граматичних та синтаксичних трансформацій. Підтверджено, що відмінності в типологічній будові мов вимагають суттєвої перебудови речень, зокрема заміни пасивних конструкцій на активні або зворотні. Окрему увагу приділено проблемі відтворення деонтичної модальності: доведено необхідність зміни часових форм для збереження категоричності та імперативності правової норми в українському офіційно-діловому стилі, що є критичним для юридичної визначеності тексту.

Узагальнення стилістичних аспектів засвідчило, що переклад директив вимагає балансу між дотриманням жорсткої макроструктури європейського документа та вимогами вітчизняного нормопроєктування. Визначено, що прагматична адаптація тексту, яка включає нормалізацію термінів та усунення надмірних канцеляризмів, є необхідною умовою для забезпечення прозорості законодавства.

Перспективи подальшого опрацювання проблеми вбачаються у поглибленому вивченні процесів становлення українського варіанта «євролекту» та розробці стандартизованих глосаріїв на основі корпусних баз даних. Актуальним залишається дослідження впливу перекладу на еволюцію національної правової термінології та вдосконалення фахової підготовки перекладачів для запобігання помилкам правової трансплантації.

CONCLUSIONS

In the qualification paper, a comprehensive study of the linguocultural, terminological, and stylistic aspects of translating European Union directives into Ukrainian was conducted. The analysis has shown that the translation of EU secondary legislation is a complex interdisciplinary process that goes beyond purely linguistic encoding and transforms into a procedure of linguocultural mediation and legal transposition. It has been proven that the successful integration of the *acquis communautaire* into the national legal system depends on the translator's ability to overcome the fundamental asymmetry between legal systems and linguistic worldviews.

The theoretical analysis made it possible to define the EU directive as a unique hybrid genre of institutional discourse that combines normative legal prescriptions with elements of diplomatic language. It was established that the key theoretical problem lies in the conceptual divergence of legal notions in the European and Ukrainian traditions. The paper substantiates the expediency of applying the functional approach (Skopos theory) and the teleological method, according to which the priority of translation is not formal textual equivalence, but ensuring the equivalence of legal effects and preserving the purpose of the legislative act within a new legal system.

The empirical basis of the study consisted of a sample of over 100 key terminological units from three directives (2014/24/EU, 2011/83/EU, 2019/1937). Quantitative analysis of translation strategies demonstrated that the dominant method of rendering the EU terminological system is functional substitution, which accounts for 35%. This confirms translators' intention to integrate European concepts into the existing legal framework of Ukraine (e.g., *Contracting authority* – *Замовник*). Calquing ranks second (30%), which is explained by the need to fill gaps in the national legal system with new concepts (*Distance contract* – *Дистанційний договір*). Descriptive translation (20%), adaptation (10%), and borrowing (5%) are used less frequently and serve as auxiliary tools for conveying non-equivalent vocabulary and specific realia.

A comparative analysis of directive texts revealed the dependence of strategy choice on the legal field of the document:

1. In the field of public procurement (Directive 2014/24/EU), a high degree of domestication is observed. EU terminology is adapted to the conceptual framework of the Budget Code of Ukraine in order to ensure the continuity of financial processes.
2. In the field of consumer rights (Directive 2011/83/EU), calquing prevails. This is due to the need to implement the latest digital concepts (digital content, interoperability), for which the Ukrainian language functions as a recipient.
3. In the field of whistleblower protection (Directive 2019/1937), translation performs the function of socio-semantic construction. The use of the term “*випридавч*” instead of the stylistically marked “*інформатор*” is a strategic decision that legitimizes this institution and shapes a new legal culture.

A significant result of the study is the analysis of grammatical and syntactic transformations. It was confirmed that differences in the typological structure of the languages require substantial sentence restructuring, in particular the replacement of passive constructions with active or reflexive ones. Special attention was paid to the problem of rendering deontic modality: the necessity of changing tense forms to preserve the categorical and imperative nature of legal norms in the Ukrainian official-business style was proven, which is critical for the legal certainty of the text.

The generalization of stylistic aspects demonstrated that the translation of directives requires a balance between adherence to the rigid macrostructure of the European document and the requirements of domestic legislative drafting. It was determined that pragmatic text adaptation, including the normalization of terminology and the elimination of excessive bureaucratic language, is a necessary condition for ensuring legislative transparency.

Prospects for further research are seen in an in-depth study of the formation of the Ukrainian variant of the “Eurolect” and the development of standardized glossaries based on corpus databases. The study of the impact of translation on the evolution of

national legal terminology and the improvement of professional translator training to prevent errors of legal transplantation remain relevant.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. В Україні опубліковано перший посібник із перекладу правових актів ЄС. JNews. URL: <https://mig.com.ua/v-ukraini-opublikovano-pershyj-posibnyk-iz-perekladu-pravovykh-aktiv-ies/>.
2. Добровольська Б. Особливості перекладу законодавчих актів ЄС. Перекладознавство. 2019. С. 126–129.
3. Мацегора І., Павленко І., Тарасенко К. Теорія та історія перекладу : навч.-метод. посіб. для підготов. до підсумк. атестації для здобувачів ступеня вищ. о. Запоріжжя : Запоріж. нац. ун-т, 2025. 122 с.
4. Прус А. Особливості Перекладу Угоди Про Асоціацію Між Україною Та Єс. Всеукраїнська наукова конференція «МОВНИЙ ПРОСТІР СУЧАСНОГО СВІТУ». 2025. С. 258–261. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/08b254a0-6f6b-4df7-acb7-bd106950f1b9/content>.
5. Baaij C. J. W. Legal integration and language diversity: The case for source-oriented EU translation. UvA-DARE (Digital Academic Repository). 2015. P. 84.
6. Bahanov B. Interpretation in EU Multilingual Law. European Papers. 2022. Vol. 7, no. 1. P. 465–480.
7. Bajcic M. Towards a Terminological Approach to Translating EU Contract Law. Translating the DCFR and Drafting the CESL. A Pragmatic Perspective. 2014. P. 125–147.
8. Bajčić M. Balancing Unity and Linguistic Diversity of EU Law: How Uniformity Trumps Trust. URL: <https://constitutionaldiscourse.com/balancing-unity-and-linguistic-diversity-of-eu-law-how-uniformity-trumps-trust/>.
9. Bajčić M., Robertson C. D., Slavova L. Manual on EU Legal Translation into Ukrainian. Kyiv : Publishing and Polygraphic Center "Kyiv University", 2024. 135 p.

10. Ballesteros P. M. Monitoring the implementation of EU law: tools and challenges. Brussels : Milieu Consulting SRL, 2025. 64 p.
11. Barabino G. S. Cultural, textual and linguistic aspects of legal translation: A model of text analysis for training legal translators. *International Journal of Legal Discourse*. 2020. Vol. 5, no. 2. P. 285–300.
12. Biel L. Quality in institutional EU translation: Parameters, policies and practices. *Quality aspects in institutional translation*. 2017. P. 31–57.
13. Clément-Wilz L., Laforcade A., Cennamo I. Translation in the European Union: Navigating Technical and Legal Issues in the Light of Artificial Intelligence – Conclusions. *Artificial Intelligence and the Language of Law*. 2025. Vol. 14. P. 240–255.
14. CONFERENCE PROCEEDINGS of the VII International Conference on the Issues of Theoretical and Applied Linguistics ‘LANGUAGE: RESEARCH, TEACHING, APPLICATION’. *Theoretical and applied linguistics : Publishing Center of BGKMU, Kyiv*, 6 December 2024. 2024. P. 59.
15. Dei T. Legal translation and the EU: The challenges of multilingual lawmaking. *Journal of International Legal Communication*. 2025. Vol. 16, no. 1. P. 40–51.
16. Dendrinis B. Multilingualism language policy in the EU today: A paradigm shift in language education. *Training Language and Culture*. 2018. Vol. 2, no. 3. P. 9–28.
17. Duběda T. Direction-Asymmetric Equivalence in Legal Translation. *Comparative Legilinguistics*. 2021. Vol. 1, no. 47. P. 57–72.
18. Engberg J. *Comparative Law for Legal Translation: Through Multiple Perspectives to Multidimensional Knowledge*. Springer. 2020. P. 1–19.
19. Eszenyi R. Case Study on Translating a Medical Record into B Language: How do the Translator's Competences Advocated by the EU Appear in the Case of a Real-life Assignment?. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 2016. P. 122–128.

20. EU directives vs regulations A clear guide to understanding EU law. Enhesa. URL: <https://www.enhesa.com/resources/article/eu-directive-vs-eu-regulation-whats-the-difference/>.
21. EU-funded research projects on translation. European Commission. URL: <https://knowledge-centre-translation-interpretation.ec.europa.eu/en/EU-funded-research-projects-on-translation>.
22. EU4PAR – Continued support to comprehensive reform of public administration in Ukraine : Action Document, Annex III of the Commission Implementing Decision on the Annual action plan in favour of Ukraine for 2021 / European Commission. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/85803acf-d197-46ce-8081-de137da42fd4_en.
23. Galdia M. Strategies and tools for legal translation. Comparative Legilinguistics. 2013. No. 16. P. 77–94.
24. Glossaries and translations. European e-Justice Portal. URL: https://e-justice.europa.eu/home_en.
25. Hrežo V., Bednarova-Gibova K. Eurolect in Translation on the Move: Diachronic Variation of Translation of the Passive in Institutional-Legal Texts. Lublin Studies in Modern Languages and Literature. 2022. Vol. 5, no. 45. P. 45–60.
26. Illocutionary Pragmatic Adaptation Challenge: Ukrainian Translations of English-language Soft Law Texts / N. K. Kravchenko et al. Revista Amazonia Investiga. 2022. Vol. 11, no. 49. P. 267–276.
27. Ivanova T. Citizens-centred legislation: how to improve the quality of EU law : Study. Brussels : European Parliament, Policy Department for Justice, Civil Liberties and Institutional Affairs, 2025. 52 p.
28. Jiang L., Zhuang Y. Non-equivalence in Legal Translation. Theory and Practice in Language Studies. 2019. Vol. 9, no. 12. P. 1630–1634.
29. Kapráliková I. Abbreviations and their Ambiguity in Euro-Texts. Meno a priezvisko autora. 2022. P. 172–179.

30. Khudaverdiyeva T. The Role of Specialized Translation in Enhancing Cross-cultural Legal and Medical Communication. *Acta Globalis Humanitatis Et Linguarum*. 2025. Vol. 2, no. 5. P. 7–19.
31. Klaudy K. Linguistic and Cultural Asymmetry in Translation from and into Minor Languages. *Domestication and Foreignisation in Translation Studies*. 2017. P. 33–49.
32. Kordić L. Specific Issues and Challenges in Translating EU Law Texts. *Athens Journal of Humanities and Arts*. 2020. Vol. 7, no. 3. P. 235–254.
33. Kyryievskyi O. Harmonization with EU Customs Regulations (Acquis) on the Way to Accession: Prospects and Challenges for Ukraine. *Lex Portus*. 2025. Vol. 11, no. 3. P. 7–24.
34. Leal A. The European Union's translation policies, practices and ideologies: time for a translation turn. *Perspectives*. 2021. Vol. 30, no. 2. P. 195–208.
35. Lomaka V. Legal Integration of Ukraine into a United Europe and its Impact on the Legal Culture of the Legislator. *Theory and Practice of Jurisprudence*. 2025. Vol. 1, no. 27. P. 128–144.
36. Mal Mazou O. Institutional Translation for International Governance. *Enhancing Quality in Multilingual Legal Communication*. Bloomsbury. 2018. Vol. 65, no. 1. P. 261–263.
37. Mańko R. The quality of EU legislation : Briefing. Brussels : European Parliamentary Research Service, 2017. 8 p.
38. Osmelak D., Chowdhury K. D., Sentsova U. PragExTra: A Multilingual Corpus of Pragmatic Explication in Translation. *arXiv*. 2025. URL: <https://arxiv.org/html/2511.02721v1>.
39. Paliichuk E., Batina I., Kabanova S. Grammatical and Stylistic Issues of Translating EU Legal Acts. *Manual on EU Legal Translation into Ukrainian*. 2024. P. 181–215.
40. Palmowski J. A paradigm shift in European transnational collaboration? European university alliances as communities of practice. *Globalisation, Societies and Education*. 2025. P. 1–19.

41. Peers S. How to read EU legislation?. EU Law Analysis. URL: <https://eulawanalysis.blogspot.com/p/how-to-read-eu-legislation.html>.
42. Prieto Ramos F. Translating legal terminology and phraseology: between inter-systemic incongruity and multilingual harmonization. Perspectives. 2020. Vol. 29, no. 2. P. 175–183.
43. Quality aspects in institutional translation / ed. by T. Svoboda, Ł. Biel, K. Łoboda. Berlin : Language Science Press, 2017. 197 p.
44. Rabinovych M., Pintsch A. Political conditionality as an EU foreign policy and crisis management tool. The case of EU wartime political conditionality vis-à-vis Ukraine. Journal of European Integration. 2024. Vol. 47, no. 4. P. 491–512.
45. Robertson C. D. Multilingual Legislation in the European Union. EU and National Legislative-Language Styles and Terminology. Research in Language. 2011. Vol. 9, no. 1. P. 51–65.
46. Sammut I. Translating European Union Law: An Innovative Way of Looking at Translation Theories. IntechOpen. 2025. URL: <https://www.intechopen.com/chapters/1214705>.
47. Samsonova O. EU Law Concepts as Legal Transplants: Linguistic Difficulties of Transferring EU Consumer Law Concepts into Ukrainian Legal System. Kyiv-Mohyla Law and Politics Journal. 2015. No. 1. P. 207–231.
48. Seracini F. The Translation of European Union Legislation: A Corpus-based Study of Norms and Modality. LED. 2020. P. 190.
49. Solodka A. Features of legal terminology translation. International Science Journal of Education & Linguistics. 2023. Vol. 2, no. 4. P. 68–74.
50. Sosoni V., Biel Ł. EU Legal Culture and Translation. International Journal of Language & Law. 2018. P. 1–7.
51. Strandvik I. EU Translation – Legal Translation in Multilingual Lawmaking. The Life of Interpreters and Translators - Joy and Sorrow?. 2013. P. 1–6.
52. Symeonidis V., Francesconi D., Agostini E. The EU's Education Policy Response to the Covid-19 Pandemic: A Discourse and Content Analysis. c e p s Journal. 2021. Vol. 11. P. 89–115.

53. Types of EU law. European Commission. URL: https://commission.europa.eu/law/law-making-process/types-eu-law_en.
54. Voermans W. Transposition of EU legislation into domestic law: Challenges faced by National Parliaments : Briefing. Brussels : European Parliament, Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs, 2018. 12 p.
55. Vozna M., Antonyuk N. Equivalence in Ukrainian-English translation of institutional academic terminology. EDP Sciences. 2021. P. 1–13.
56. What's new? Changes to the English Style Guide and Country Compendium. European Commission, Directorate-General for Translation. 2025. P. 60. URL: https://commission.europa.eu/document/download/e79e6d15-5b3c-4343-a050-4d961cd2578e_en.
57. Xanthaki H. Legislative complexity and monitoring the application of EU law : In-Depth Analysis. Brussels : European Parliament, Policy Department for Justice, Civil Liberties and Institutional Affairs, 2025. 40 p.
58. Yehorova O., Prokopenko A., Popova O. The concept of european integration in the eu-ukraine perspective: notional and interpretative aspects of language expression. On-line journal modelling the new Europe. 2019. No. 29. P. 53–72.

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНИХ ДЖЕРЕЛ

59. Директива 2014/24/ЄС Європейського Парламенту і Ради від 26 лютого 2014 року про державні закупівлі та скасування Директиви 2004/18/ЄС / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011-14

60. Директива (ЄС) 2019/1937 Європейського Парламенту і Ради від 23 жовтня 2019 року про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства Союзу / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_006-19

61. Директива 2011/83/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 25 жовтня 2011 року про права споживачів, що змінює Директиву Ради 93/13/ЄЕС і Директиву 1999/44/ЄС Європейського Парламенту та Ради та скасовує Директиву Ради 85/577/ЄЕС і Директиву 97/7/ЄС Європейського Парламенту та Ради / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_007-11

62. Directive 2014/24/EU of the European Parliament and of the Council of 26 February 2014 on public procurement and repealing Directive 2004/18/EC / EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32014L0024>

63. Directive (EU) 2019/1937 of the European Parliament and of the Council of 23 October 2019 on the protection of persons who report breaches of Union law / EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32019L1937>

64. Directive 2011/83/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 on consumer rights, amending Council Directive 93/13/EEC and Directive 1999/44/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directive 85/577/EEC and Directive 97/7/EC of the European Parliament and of the Council / EUR-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:32011L0083>